

TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ ★ 7 NİSAN 1972 ★ SAYI : 1 ★ FİYATI 250 KURUŞ

Çıkarırken

Sayın okurlar,

Bugün yayın hayatına başlayan TOPLUM, bağımsız bir haber ve yorum dergisidir.

Ancak, bağımsız demek, tarafsız demek değildir.

TOPLUM, bazı konularda, açıkça taraf tutacaktır.

DEMOKRASİDEN YANAYIZ

Birincisi : TOPLUM, demokrasiyenin yanadır. Demokrasi derken, genel oya dayanan özgür seçimlerle kurulmuş, kendi iradesinden başka hiçbir şeyle bağlı olmayan, toplumun bütün katlarını ve eğilimlerini yansıtan bir Parlamento ile yalnızca bu Parlamento'ya karşı sorumlu bir hükümetin ve Anayasa ile ona uygun olarak çıkarılmış yasaların güvencesi altında alınmış hak ve özgürlüklerin varlığını anlıyoruz.

TOPLUM, böyle bir demokrasinin varlığını, Türkiye'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü, Türk toplumunun kalkınmasını ve mutluluğunu sağlamak için en başta gelen koşul saymaktadır. Uzaklara gitmeye gerek yok; daha çok yakın tarihte bazı ülkelerin başına gelenler, bazıları tarafından tek çıkar yol gibi görülebilecek olan dikta yönetimlerinin ne bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünü, ne de uluslarının refah ve mutluluğunu sağlayabildiklerini açıkça ortaya koymamış mıdır?

12 Mart öncesi Türkiye'sine bakıp da 1961 Anayasasıyla kurulan demokrasinin Türkiye için bir «lüks» olduğunu düşünmek, TOPLUM'a göre, büyük haksızlıktır. Unutmamak gerekir ki, 12 Mart öncesinde Türkiye'de olup bitenler demokratik rejimin asıl sahibi olan büyük halk kütlelerinin hiç onaylamadığı olaylardı ve üstelik, bu olayların yaratıcılarının amaçları demokrasiyi yıkmak, kendi istedikleri türden bir dikta rejimini kurmaktı. Bazı Anayasa kurumları ile Türk aydınlarının bir bölümü büyük ölçüde

kavram karışıklığından, bazıları ise yalnızca korkudan, bu olaylar karşısında seyirci kalmaktan başka bir şey yapamamıştı. O sırada işbaşında bulunan iktidar ise, bürokrasinin, kavram karışıklığından, ya da korkudan, kendisi ile işbirliğinden kaçınmasının verdiği güçsüzlüğünün yanı sıra, Türkiye'de bazı kesimlerin eğilimini hiç saydığı için asılmış bir başbakan (Menderes) bulunduğunu da düşünerek, «bunlar her demokratik ülkede olan şeylerdendir», ya da «sokaklar yürümekle aşınmaz» deyip, devlet otoritesini kullanmaktan kaçınmıştır.

12 MARTI UNUTMA

Bunları, geçmişin bilançosunu, suçlamasını yapmak için değil, demokrasiyi aklamak için söylüyoruz. Anayasal kuruluşlarla aydınların bir bölümünün ve AP'nin yanıtları yüzünden demokrasiye kıymak, en çok, bu demokrasiye candan bağlı olan, ondan yararlanan kütleleri üzecektir. Buna karşılık denebilir ki : İyi ama, olağan rejime geçilecek olursa, yeniden 12 Mart öncesi duruma dönmeyeceğini, kütlelerin yeniden canından tizmeyeceklerini nereden biliyorsunuz?

Tarihin insanlara öğrettiği çeşitli şeylerin arasında, kapanmış olan dönemlerin bir daha aynı biçimde ortaya çıkmadıkları gerçeği de var. Nasıl bugün Türkiye'de alınacak tedbirlerle o kalkınma öncesi döneminin sessiz, durgun ve çelişkisiz günlerini geri getirmek olanağı yoksa, hiç kimse için 12 Mart öncesine, o korkunç anarşiye dönüşü sağlamak olanağı da yoktur. Türk toplumu, özellikle başta Parlamento ve siyasal partileri olmak üzere çeşitli Anayasa kuruluşları ve aydınlar, 12 Mart ile, uzun süredir almaları gereken bir dersi almışlardır ve hiç kuşkusuz, bundan sonra bir adım atarken, Sezar'ı gölge gibi izleyen

falcının «12 Martı unutma!» çığlığını kulaklarında duyacaklardır.

SOSYAL DEMOKRASİDEN YANAYIZ

İkincisi : TOPLUM, sosyal demokrasiyenin yanadır.

Gerçi bugün sosyal demokrasiyi de içeren «sol» sözcüğü «solcu olmak adam olmak demektir» diyenler tarafından bile afarz edilmiş durumdadır ama, bu da büyük bir haksızlıktır. Solculuk, Türkiye'deki demokrasiyi yıktı yerine bir dikta rejimi getirmek için sokağa dökülen, adam kaçıran, banka soyan sapık uçların yaptığı değildir. Çağdaş toplumlarda «sol»u «sosyal demokrasi» anlamına almak gerekir. Sosyal demokrasi ise, Anayasamızın da öngördüğü gibi, toplumun, kişiye, yarınına daha güvenle bakacak; emeğe ve bilgiye hakkı olan değeri verecek; doğal kaynakların ve sermayenin kamu yararına ve çıkarına en iyi kullanılmasını planlı bir biçimde sağlayacak yönde yeniden düzenlenmesi demektir. Sokağa dökülen aşırı uçlar en çok buna karşıdırlar; çünkü böyle bir yeniden düzenleme yapılsa dikta giden bütün yollar kapatılmış olacaktır.

Bu yeniden düzenleme, tıpkı demokrasi gibi, Türkiye için tek çıkış yoludur. Türkiye'de iç barış ve güvenliğe kavuşmak, Anayasa da ve yasa'arda yapılacak değişikliklerle, Anayasa kuruluşlarında yapılacak budamalarla, basın; denetlemeye kalkışmakla olmaz. Türkiye artık, durgun tarım topluluğundan çelişkilerle dolu endüstri toplumuna geçmeye başlamıştır ve bu çelişkiler ancak toplumsal ve ekonomik alanda köklü değişiklikler yapmakla yumuşatılabilir.

Evet, TOPLUM bağımsızdır, fakat tarafsızdır. Siyasal ve Sosyal demokrasiyenin yanadır. Onun içindir ki, yol uzun ve güç de olsa, başarı TOPLUM'undur.

Saygılarımızla

TOPLUM

TOPLUM'DA BU HAFTA

TÜSTAY
Arşivi
Alpay BIBER
Koleksiyonu

TOPLUM'dan

●CHP. eski Genel Sekreteri Bülent Ecevit, Toplum'un sorularını cevaplandırdı ve yurdumuzun içinde bulunduğu siyasal bunalımdan çıkış yollarını önerdi.

16, 17 ve 18'inci sayfalarda

●A. Halûk Ülman'ın «Ecevitçileri bekleyen tehlike» başlıklı yazısı 6'ncı sayfada.

●9'uncu sayfada Ahmet Yücekök, 11'inci sayfada Mehmed Kemal, 14 ve 15'inci sayfalarda Nîmet Arzık'ın yazıları yer alıyor. Turhan Selçuk'un karikatürü ise, 8'inci sayfada.

●Sinema 28, TV 30 uncu sayfalarda.

●19 ve 20'nci sayfalardaki Ekonomi bölümünde 1972 bütçesi ile ilgili bir inceleme var.

●Ömer Atilla'nın tiyatro, Sunullah Arısoy'un kitap, ve Faruk Güvenç'in müzik yazıları, 25, 26, 27'nci sayfalarda.

●Hıncal Uluç, 29'uncu sayfadaki sporda ilginç bir olayı anlatıyor.

●Dış olaylara ayrılan 21, 22 ve 23'üncü sayfalarda son günlerde bütün dünya basınına meşgul eden İrlanda olaylarının nasıl başlayıp geliştiği ve İrlanda hakkında bazı bilgiler yer alıyor.

Sevgili Toplum Okuyucuları,

Türk basınında büyük bir boşluğu doldurmak amacı ile yayına başlarken, hem muhteva, hem de teknik açıdan size en iyi bir haftalık haber dergisini vermeyi amaç edinmiştik.

Olaylar bakımından birdenbire gelişen bir hafta içinde, Toplum'un geniş kadrosunu uykusuz bırakan geceler ve günler boyunca sürdürdüğümüz çalışmalar sonunda, size düşündüğümüz ölçüde bir dergi verdiğimiz inancında değiliz. Ama, önümüzdeki haftalarda «amacımıza» ulaşacağımızı söyleyebiliriz.

Türkiye, olaganüstü koşullar içinde bulunuyor. Bu bakımdan, Toplum'u çıkarana ve hazırlayanlar, uzak yakın dostlardan «böyle bir zamanda yayın hayatına başlanılır mı?» uyarısına sık, sık muhatap oldular. Biz, bir yandan ülkemizde basın özgürlüğünün bulunduğunu bilerek, öte yandan toplumumuzun, asıl böyle zamanlarda, sorumluluğunu unutmayan basın organlarına duyduğu ihtiyacı gözönünde tutarak yayın hayatımıza başlıyoruz.

Toplum'u yayınlayanlar ve bu dergide çalışanlar, ülkemizin içinde bulunduğu koşulların, bir an önce normale dönmesi için çaba gösterenlerin taşıdığı sorumluluğu, kendi omuzlarında da duyarak, yasalara saygı ve güven besleyerek bu yola çıkmışlardır.

Toplumumuzun sağduyusunun, en büyük desteğimiz olacağı inancı ile ve ilk sayımızdan sevgilerimizle..

TOPLUM

TOPLUM

KURUCUSU

Turhan Erker

SAHİBİ
Coşkun FERMAN

SOR. YAZIŞLARI MÜDÜRÜ
Erol İŞİAĞ

TEL : 12 95 64

YÖNETİM YERİ :

Hanımelî Sokak 43/A
Sıhhiye - ANKARA

HABERLEŞME ADRESİ :

Posta Kutusu 160
Ulus - ANKARA

İLÂN TARİFESİ :

Arka kapak (Renkli)	5000 TL.	iç sayfalar	3000 TL.
Arka kapak (Siyah-beyaz)	4000 TL.	Sütun Cm	50 TL.

TOPLUM Dergisinin bu sayısın ŞARK Matbaasında dizilmiş, filmler DOĞUŞ Matbaasında çekilmiş ve TERCÜMAN Veb Ofset Ankara Tesislerinde basılmıştır.

ABONE :

6 aylık (26 sayı)	65 TL.
Yıllık (52 sayı)	125 TL.
DAĞITIM:	Hür Dağıtım A. Ş.

Kapaktaki konu

nereye ?

Olaylar zinciri

TOPLUM'un yayına hazırlandığı günlerde Türkiye'de olaylar büyük bir hızla birbirini kovalıyordu.

Bu yüzden de insan bunları izlemekte, serinkanlı değerlendirmeler yapmakta ve önem sırasına göre dizinlemekte güçlük çekiyordu.

Ancak, Cumhurbaşkanı Sunay'ın partilerden istekleri açıklanınca, bütün öteki olaylar arkaya itildi ve herkesin dikkati bu istekler üzerine yoğunlaştı.

Nereden nereye?

Bugün içinde yaşadığımız ortamı yaratan olaylar dizisi, Martın ikinci yarısında, TBMM'nin Deniz Gezmiş ve iki arkadaşı için verilen ölüm cezasını onaylamasıyla başladı. Bunun üzerine CHP Genel Başkanı İnönü bu konuyu Anayasa Mahkemesine götürmek istediğini açıkladı. Bu açıklama, uzun süredir zaten çalkantılar içinde bulunan CHP'de yeni gelişmelere yolaçtı. Parti-içi çekişmede o zamana kadar İnönü'nün yanında yer alan Millet Meclisi ve Senato grupları çoğunluğu, Genel Başkanın bu isteğini onaylamadılar. İnönü, Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için ister istemez Ecevitçi ekibin desteğini aradı. Böylece CHP'de yeni bir dönem, İnönü ile Ecevitçiler arasında işbirliği dönemi başladı. Nitekim Genel Başkan, Anayasa Mahkemesine gitmek kararını, önce, bir süre için «ben bunlarla çalışmam» diye ayak dirediği Merkez Yönetim Kurulunun, sonra da bir zamanlar çok ağır suçlamalar yönelttiği Parti Meclisinin işbirliği sayesinde aldı.

CHP'de işler böyle iken, Başbakan Erim Birleşik Amerika yolcu-

İNÖNÜ : Çanlar kimin için çalıyor...

luğuna çıktı ve orada Amerikan yöneticileriyle görüşmeler yaptı. Erim'in dönüşünden sonra da, bir yandan onun, 18 Martta, siyasal partilerin liderlerine Anayasada yeni değişiklikler yapılmasını isteyen bir mektup göndermiş olduğu açıklanırken; öteyandan Millî Güvenlik Kurulu toplandı ve hem Parlamento, hem de siyasal partileri uyaran bir bildiri yayınladı. Bu, siyasal partileri kendi içlerindeki çekişmeyi bir yana bırakmaya çağırıldığına göre, daha çok CHP'ne yöneltilmiş bir uyarı niteliğini taşıyordu. Ancak böyle anlamamış olmaları ki, Ecevitçi ekibin karşısında olan Kemal Satır ve arkadaşları, geçtiğimiz haftanın son günlerinde, hiç kuşkusuz bu ekibi partiden temizlemek amacıyla, olağanüstü kurultay toplamak çabasına giriştiler.

Millî Güvenlik Kurulunun bu uyarısından sonra, talihsiz Ünye olayları patlak verdi. Kamuoyu bu olaylarla ilgilenirken, Cumhurbaşkanı Sunay, Millî Güvenlik Kurulunun önerisine uygun olarak, siyasal partilerin liderleriyle başbaşa görüşmeler yaptı ve kendilerine içeriği bir süre açıklanmayan birer not verdi. Onun arkasından Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının 70 numaralı bildirisi yayımlandı. Bu bildiride CHP Genel Başkanı İnönü'nün ve parti içindeki «belirli bir grup»un Sıkıyönetim savcılarıyla ilgili olarak yaptıkları yazılı ve sözlü şikâyetler cevaplandırılıyor ve «bu

isnatları yapanların aşırı sağ ve sol uca ne şekilde bir tâvizde bulunduklarını kamuoyunun takdirlerine sunarım» deniliyordu. Ertesi gün, İstanbul ve İzmir Sıkıyönetim komutanlıkları da bu bildiriye benimseyip desteklemekte olduklarını açıkladılar. Geçtiğimiz Cumartesi günü de, Millî Güvenlik Kurulu bir kez daha toplandı.

Şimdi bütün bunlara bir de Cumhurbaşkanının,

►1. Siyasal faaliyetin bir süre için durdurulması,

►2. Anayasada yeni değişiklikler yapılması ve hükûmete ülkeyi kanun gücünde kararnemelerle yönetmek yetkisinin verilmesi yönündeki isteklerinin açıklanmasını da eklersek, tablo tamamlanmış olur.

İşte bu tablo, sokaktaki adamın kafasında, ister istemez, «nereye gidiyoruz?» sorusunu uyandırmaktadır. Evet, nereye gidiyoruz? Cumhurbaşkanı, daha doğrusu Millî Güvenlik Kurulu neden bu olağanüstü tedbirleri istemek gereğini duymuştur?

Amaç ne?

Duruma serinkanlılıkla bakılınca, ortada, paniğe kapılacak hiçbir şeyin olmadığı söylenmelidir. Gerçekten, Birleşik Amerika'ya gitmeden önce ve bir de Ünye olaylarından sonra radyo ve televizyonda iki konuşma yapan Başbakan Erim, Türkiye'de bir süredir olağan-dışı yönetime yolaçan anar-

şistlerin artık köklerinin kazınmakta olduğunu bildirmemiş miydi? Hazırladığı söylenen reform tasarıları ise, gene Başbakanı göre, en kısa sürede, birbiri peşinden, TBMM'ne sunulmayacak mıydı? Ortalıktaki bütün belirtiler, Parlatentonun şu sırada Hükümet ile işbirliği yapmaya hem istekli, hem de hazır olduğunu göstermiyor muydu? O kadar ki, bu hükümetin izlediği politikayı yeterince reformcu bulmayanlar bile, şimdiye kadar çeşitli defalar, olağan rejime geçişin bir an önce sağlanabilmesi için Hükümete güçlük çıkarmak istemediklerini açıklamamışlar mıydı?

Biryandan, «anarşistler artık etkisiz kılınmak üzere» dendiğine, öteyandan reformlar da hazırlandığına göre, demek ki 12 Mart muhtırasının iki temel isteği böylece gerçekleşmek üzere bulunuyor muydu?

İşin özeti bu olduğu halde, günlük olayların hayıhuyuna kapılarak her olup biteni gözde büyütme ve Türkiye'de rejimi değiştirecek girişimlere kalkışmak nedir? Şimdiye kadar yaratmayı kimsenin başaramadığı olaysız bir topluluk ve çelişkisiz bir toplum yaratmak için yollar düşünmeye kalkışmak; siya-

CUMHURBAŞKANI SUNAY
Rejimle ilgili çabalar

sal partilerin varlıklarını ve politikalarını toplumdaki çelişkilerden aldıklarını unutarak onları kendi istedikleri gibi biçimlemeyi denemek bugün Türkiye'yi yönetenleri hem hiç gereksiz, hem de içinden çıkılması olanaksız sorun ve güçlüklerle karşı karşıya bırakmıyacak mıydı?

İşte TOPLUM baskıya hazırlanırken kafalarda yatan soru buydu.

tek kale mi oynayacaksınız?

Türkiye'de her sorun çözülmüş de sıra seçimlere gelmiş gibi, AP'nin akıllı akılsız bütün yandaşları CHP'ne karşı ağır bir suçlama kampanyasına girişmiş bulunmaktadırlar.

Bütün çabaları, Ünye olaylarının sorumluluğunu CHP'nin sırtına yıkmak amacıyla yönelmiştir.

Bunun için karşı CHP'ne kayıtlı bir ayıkacı CHP Ordu İl Başkanlığına kadar çıkarılmakta; anarşistlerin se-

çimlerde CHP'ne oymuş Kızıldereli'ye sığınmış olmalarından yararlanarak, hem CHP'yi, hem de olup bitenleri şaşkınlıkla seyretmiş, hattâ TRT'nin bildirdiğine göre güvenlik kuvvetlerine alkış tutmuş olan bütün bir köy halkını kötülemektedirler.

Hem de, söylediklerinin gerçeklerle ilgisi olmadığını bile bile...

Haydi diyelim ki herkes bu söylediklerinize inandı ve bu

nedenle CHP içten ya da dıştan yıkıldı diyelim, beyler... O zaman ne yapacaksınız? İlk sevinç sarhoşluğu geçince, ortada demokrasi oyununu oynayacak ikinci takımın kalmadığını, böyle olunca da oyunun bittiğini görmeyecek misiniz?

Yoksa, çıkarın bakalay! ağzınızdan, demokrasiye sözde olan bütün bağlılığınıza rağmen, tek kale oynamaya mı niyetlisiniz?

rejim

Yorumlar ve bir açıklama gereği

Bakanlar Kurulu Toprak Reformu Kanun tasarısı üzerindeki son rötuşları görüşüyordu. Bu hafta salı günü, saat 13'e yaklaşmak üzereydi. Başbakanlık basın merkezi, TRT haber merkezini arayarak, «sayın Başbakanın çok önemli bir açıklaması» olduğunu bildirdi ve açıklamayı dikte ettirdi. Alelacele 13 bültenine yetiştirilen ve saat 19 da da tekrarlanan açıklama şöyleydi :

«Bazı Ajanslarda ve radyolarda Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Türkiye'de idareye el koyduğu, tek mil yetkileri üzerine aldığı şeklinde yayın yapıldığı görüldü. TRT muhabirinin bu konudaki sorusunu cevaplayan Başbakan Nihat Erim şunları söyledi :

— Sözü edilen haberler yanlıştır. Gerçekle hiçbir ilgisi yoktur. Türkiye'de Parlâmenter demokrasi yaşıyor ve yaşayacaktır. Bu türlü ters yorumların, sayın Cumhurbaşkanı'nın siyasi partilere vermiş olduğu notu, bazı çevrelerin yanlış değerlendirmesinden doğduğu anlaşılmaktadır.

Geniş kanun gücündeki kararname yetkisi, bugünkü Fransız Anayasasının 38 inci ve İtalya Anayasasının 71, 72 ve 73 üncü maddelerinde vardır. Bazı yorumcuların kötümser tahminlerinin aksine, Fransız ve İtalyan parlamentoları bu yüzden ne yetkilerini kaybetmişlerdir ne de görevleri son bulmuştur.»

Yabancı radyolarda

Başbakanın böyle bir açıklama yapmasının nedeni vardı. Bakanlar Kurulu Toprak Reformu kanun tasarısını görüşmeye başlamadan yarım saat önce, Paris radyosu saat 9 haber bülteninde: «Türkiye Cumhurbaşkanı tüm yetkilerin kendisine verilmesini istedi»,

Hollanda radyosu saat 10.00 bülteninde;

«Türkiye Cumhurbaşkanı Sunay bütün siyasi faaliyetleri durdurdu»,

Ve yine Paris radyosu 12.30 bülteninde;

ECEVİTÇİLERİ BEKLEYEN TEHLİKE

Uzun süredir bir sarsıntı geçirmekte olan CHP'de durum, son günlerde yeniden ve eskisinden çok daha fazla karışmıştır.

Parti içinde başa geçmek istediği artık açıkça belli olan Kemal Satır, CHP'nin «bugün bütün hayatında bir benzeri, örneği olmayan biçimde ağır ve ciddi bir bunalım» içinde bulunduğunu söyleyerek, kurultay için imza toplamaya başlamıştır. Satır, bununla ilgili olarak hazırladığı önergede, Genel Merkez'in Ecevitçi olarak bilinen yöneticilerini ağır bir dille suçlamakta ve partilileri, Genel Başkan İnönü'nün, —yani kendilerinin, idam cezaları için Anayasa Mahkemesine başvurulması ve sıkıyönetimin uzatılması konularında yalnız bıraktıkları insanın—, etrafında toplanmaya çağırmaktadır.

Kemal Satır'ın bu girişimini, Türkiye'deki Sıkıyönetim komutanlarının, CHP içindeki «bölürlü bir grup»a karşı bildiri yayınladıkları bir sıraya rastlatması, ilginçtir. Ne var ki, Kemal Satır İnönü'yü dikkatle bir yana ayırırken, komutanlar onu da bu grubun başına koymuşlardır.

Sıkıyönetim komutanlarının duyarlılığını anlamak gerekir. Yargılamaların devam ettiği bir sırada savcıların tutumunu tartışma konusu yapmak, İnönü için talihi bir davranış olmamıştır. Nitekim, Ecevit'in de bu konuda Genel Başkanını vaktinde uyardığı bilinmektedir. Ama idamlar konusundaki girişimi ve sıkıyönetimin uzatılmamasını istemesi, İnönü'nün siyasal bakımdan en doğal hakkıdır. Bu iki şeyi birbiriyle karıştırmak doğru değildir.

Ancak, bu karışıklığın nedeni İnönü'nün tutumudur. CHP Genel Başkanı, idamlara karşı çıkmasının nedenlerini kamuoyuna iyi anlatamamış; üstelik, sıkıyönetimin uzatılmasıyla ilgili olarak Meclis'te yapılan görüşmeler sırasında tartışmayı yanlış bir tabana, Sıkıyönetim savcılarının tutumuna dayandırması ve sanki idamlara da, sıkıyönetime de, iyi anlatılınca geçerli olabilecek siyasal nedenlerle değil, kişilere kızgınlığı yüzünden karşı çıkıyormuş gibi bir izlenim yaratması, gereksiz karışıklıklara yol açmıştır.

Kurultaydan kaçarken...

İnönü'nün bu tutumu, Genel Başkan kendilerine karşı durdukça onun yanlışlarını paylaşmak yükünden kurtulan Ecevitçileri de güç durumuna düşürmüştür. Uzun süredir İnönü'ye ters düşmüş olmanın verdiği eziklik içinde bulunan Ecevitçiler, bir birleşme olanağı

bulmanın rahatlığı içinde, fazla düşünmeden, hem idamlar, hem de sıkıyönetim konularında Genel Başkanın arkasında yer alıvermişlerdir.

Tıpkı, daha ortada bu olaylar yokken her türlü idam cezasına karşı durum almış olan Ecevitçiler gibi, bu satırların yazarı da idama karşıdır. Ama idama karşı olmak başka şey, bunu Türkiye'yi yöneten güçlerle CHP'yi karşı karşıya getirecek bir siyasal sorun yapmak başka şeydir. Kaldı ki, bu güçlere, idamlara haklı nedenlerle karşı çıktığını anlatabilecek bile mümkündür. Oysa bu yapılamamış ve İnönü ile birlikte Ecevitçiler de kamuoyu karşısında yalnız başlarına kalmışlardır. İşte, bundan kısa bir süre önce, Kurultay toplanacak korkusu içinde olanların, bugün birdenbire, olağanüstü kurultay toplamak istemeleri, bu yalnızlıktan yararlanma amacı ve niyeti taşımaktadır. Bunlar, Ecevit ve arkadaşlarının, Türkiye'deki gençlik kesiminde başlayan anarşik eğilim ve davranışlara ilk karşı çıkanlar olduğunu unutarak, şimdi onları, yalan yanlış iddialarla yıkmak istemektedirler.

Kimse kuşku duymasın ki CHP içinde Ecevit ve arkadaşlarının yıkılması, Türkiye'de demokrasiyi yıkıp yerine bir dikta yönetimi kurmak isteyenlerin ekmeğine yağ sürmekten başka birşeye yaramayacaktır. Ecevitçilerle dün en çok uğraşanlar dikta heveslileriydi, bugün de gene öyle olanlardır. Onun içindir ki, Ecevit ekibi, özellikle Türkiye'de demokrasi için tehlike çanlarının çalmakta olduğu şu günlerde en ufak bir yanlış bile yapmaktan dikkatle kaçınmak zorundadırlar. Başkalarının kendilerine yönelttikleri yalan yanlış suçlamalar Ecevitçileri yıkamaz. Bunlar, çok daha etkili bir ağızdan, bizzat İnönü'nün ağzından ileri sürüldüğü zaman bile havada kalmış, kanıtlanamamış ve tutmamıştır. Şimdi tutması hiç beklenmemelidir. Ama enine boyuna düşünüp tartışmadan alacakları acele kararlar onlara herkesin suçlamalarından çok daha fazla zarar verir.

Bu noktaya dikkat etmekte, Türkiye'de demokrasinin üzerinde kara bulutların dolaşmakta olduğu sıralarda özellikle yarar vardır.

İnönü ile işbirliği, evet... Çünkü Demokrasi konusunda İnönü'den daha iyi işbirliği yapılacak kimse bulunamaz. Ama dikkatli, serinkanlı bir işbirliği... Peşinden sürüklenme biçiminde değil, gerçek bir işbirliği.

Bundan sonra parola işte bu olmalıdır.

«Sunay yetkilerinin arttırılması ni istiyor. Ordu kendisini destekliyor» başlıklı haberler yayınlamıştı. Haberlerin kaynağı, - Başbakan Erim'in açıklamasında da belirttiği gibi - bir gün önce Türkiye radyolarından yayınlanan «sayın Cumhurbaşkanının siyasi Partilere verdiği olduğu not'un bazı çevreler tarafından değerlendirilmesinden» geliyordu.

Yabancı radyolar (Fransa, Hollanda, İngiltere, Almanya radyoları) «Siyasi tartışmaların, çekişmelerin, seçim propagandası mahiyetindeki her türlü faaliyetin durdurulması» cümlesini «peşin olarak önceden verilecek bir genel yetki ile hükümetin teçhiz edilmesi ve kanun gücünde kararname Bakanlar Kurulunun yürürlüğe koyması imkânının yaratılması» cümlelerini yorumlayarak «Parlamentosuz bir rejim» hükmünü çıkarmışlardı. Nitekim Cumhurbaşkanının, Erim'in isteği ile hazırladığı bu notu Türkiye radyolarından yayınlanırken, Çankaya köşkünden çıkan Meclis Başkanı Sabit Osman Avcı da gazetecilerin soruları üzerine «parlamentolarda birçok tartışmaların olacağını, tartışmasız parlamento olamayacağını» söylemek zorunda kalıyordu.

Ancak yabancı radyolar bu değerlendirmeyi yaparken Sunay'ın «not»unun son cümlesini dikkatlerinden kaçırmışlardı. Sunay «not»unun sonunda «siyasi partilerin ve Parlamento gruplarının bu hususta açık, kesin cevaplarını» rica etmekteydi. Cevaplar için de bir haftalık bir süre de tanınmıştı.

Fakat, cevap için tanınan bir haftalık süre tamamlanmadan, partilerin takınacağı tavır aşağı yukarı belirlenmeye başlamıştı.

«Hangi kanun geldi de...»

Nitekim, AP Genel Başkanı Demirel, geçtiğimiz Perşembe günü Çankaya'da Devlet Başkanı Sunay ile görüşürken, Başbakan Erim'in 18 Martta parti liderlerine gönderdiği mektuba değindi ve «Sayın Başbakan Parlamentodan şikâyetçi görünüyor Paşam» dedi ve şöyle devam etti: «İyi ama, hükümet Parlamenteoya hangi kanunu getirmiştir de Parlamento onu savaştırmış, geçirmemiştir. Hükümet

hangi reformu hazırlayıp kanunlaştırmak istemiştir de partiler buna karşı çıkmıştır?»

Gerçekten, hiçbirşey için iç yüzünü Demirel'in hemen herkes tarafından paylaşılacak olan bu sözleri kadar iyi anlatamazdı. Nitekim, CHP eski Genel Sekreteri Bülent Ecevit de o sıralarda TOP-LUM'a verdiği demeçte durumu aşağı yukarı aynı sözlerle özetliyordu. Bakınız Sayfa: 16,17,18).

Ama ne var ki, herkes gibi AP Genel Başkanı da Devlet Başkanı Sunay'ın görüşme bittikten sonra kendisine verdiği notta, onun da Erim'in görüşüne katıldığını ve hükümete kanun gücünde kararname yetkisi verilmesini istediğini gördü.

Başbakan Erim'in Cumhurbaşkanlığı tarafından partilere yansıtılan bu isteği, iç ve dış kamuoyunda olduğu kadar siyasal partilerde de geniş yankılar uyandırdı. Partiler, durup dururken Erim'in neden Parlamenteoya karşı durum aldığını anlamakta güçlük çekiyorlardı. Oysa Başbakan şimdiye kadar hep Parlamenteoyu övmüş, siyasal partilere hep teşekkür etmemiş miydi?

Kaldı ki, Parlamento geçen yıl yaptığı Anayasa değişikliğiyle hükümete zaten kanun gücünde kararname çıkarmak yetkisi vermemiş miydi? Hükümet buna rağmen şimdiye kadar bu yetkiyi yalnızca iki kez, o da «bazı teknik yanlışları düzeltmek» amacıyla kullanmaktan başka ne yapmıştı? Şimdi istenen yetki, Cumhurbaşkanının notunda belirtildiği ölçü ve biçimlerle, Anayasanın 64'üncü maddesinin sınırlarını aşmıyor muydu?

İşte bütün bu noktalar, içinde bulunduğumuz haftanın başlarında bütün siyasal partilerin yetkili kurullarında enine boyuna tartışıldı. AP Genel İdare Kurulu, sızan haberlere bakılırsa, Erim'in Cumhurbaşkanlığı tarafından yansıtılan isteklerini ne haklı, ne de Anayasaya uygun buldu. Anayasanın bu istekleri sağlayacak biçimde değiştirilmesini ise, demokratik rejimin devamıyla bağdaşacak nitelikte görmedi.

İnönü'ye verilen zarf

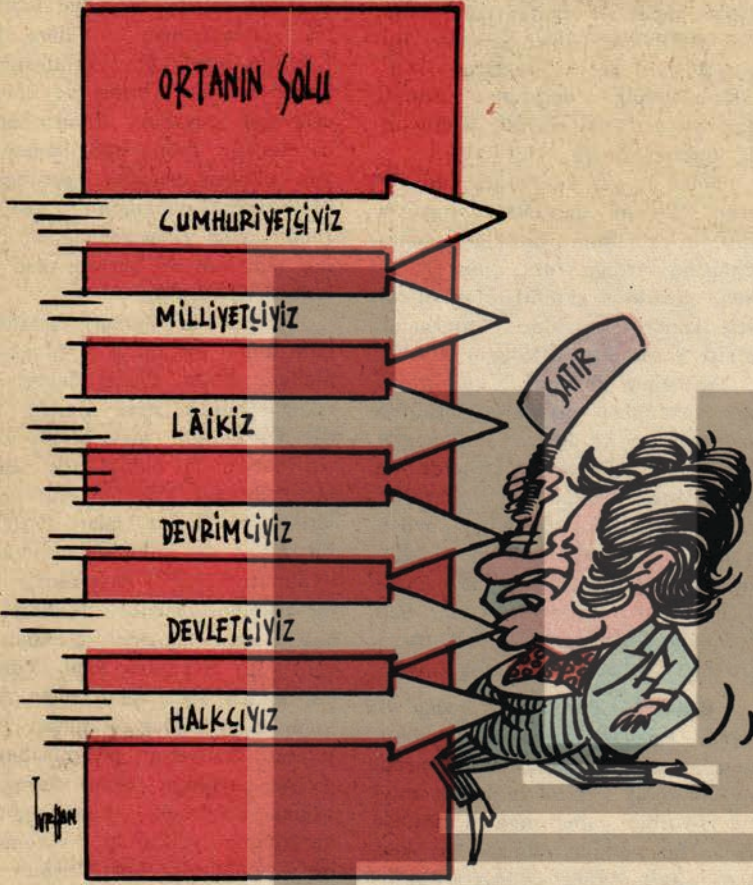
CHP Genel Başkanı İnönü ise, partisinin Merkez ve Gruplar Yö-

netim Kurullarının yaptığı ortak toplantıda önce Cumhurbaşkanı ile yaptığı görüşme konusunda bilgi verdi. İnönü'nün verdiği bilgiye göre, Çankaya'da fazla birşey görüşülmemişti. Görüşüldüğü kadarıyla da Sunay İnönü'ye hiçbir istek açıklamamıştı. Yalnız İnönü Köşkten ayrılırken kendisine zarf içinde notunu vermiş ve bunu inceleyerek cevabını bildirmesini rica etmişti. İnönü notu hemen okuyup okuyamayacağını sorunca da, buna gerek olmadığını söylemişti. İnönü evine gidip zarfı açınca, kendisi için tam bir sürpriz olan isteklerle karşılaşmıştı.

İnönü'nün bunları anlatmasından sonra toplantıya katılanlar söz aldılar. Başta Genel Sekreter Kırkoğlu olmak üzere Merkez Yönetim Kurulunun tamamı bu isteklerin karşısında olduklarını açıkladılar. Gruplar Yönetim Kurulu üyelerinin bir kısmı onları destekledi; bir kısmı da hükümetin isteklerine uyulması gereğini savundular. Bunlar İstanbul Senatörü Mebrure Aksoley, Kars Senatörü Mehmet Hazer, Ağrı Senatörü Salih Türkmən ve Denizli Milletvekili İlhan Açıklı'nı. Son olarak konuşan İnönü, siyasal faaliyetin durdurulmasının siyasal partilerin sonu demek olduğunu, hükümete kanun gücünde kararname yetkisinin verilmesinin ise yönetimi bir kişinin eline bırakmaktan başka sonuç vermeyeceğini söyledi. Bundan sonra İnönü'nün Cumhurbaşkanı Sunay'a hazırlayacağı cevabın Perşembe sabahı önce yönetim kurullarının, sonra da Millet Meclisi ve Senato gruplarının bilgisine sunulmasına karar verildi.

Benzer bir tutum, Demokratik Parti organlarında da izleniyordu. Sunay'ın batı dünyasında, «Türkiye Cumhurbaşkanını, bütün yetkileri eline alarak yönetime el koydu» şeklinde yorumlanan «not»unu, D. P. de, amaçları bakımından olumlu karşılamamıştı.

Erim'in, Cumhurbaşkanlığı tarafından siyasal partilere yansıtılan isteklerinin, bu partilerde direnme yaratması, bir Hükümet buhranına yol açacak mıydı?

YAZISIZ

diplomasi

Ankara'da düşman kardeşler

Geçtiğimiz hafta Ankara'da, birbirinden pek hoşlanmayan iki grup konuk diplomat, başkentini çeşitli yerlerini gezip incelediler. Bunlardan birine, Sovyetler Birliği Protokol Şefi Boris Kolokolov, öbürüne de Çin'in müstakbel Büyükelçiliğinin Başkâtibi Hsie Hung başkanlık ediyordu. Sovyet heyeti, 11 Nisanda Türkiye'yi ziyaret edecek olan Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Podgorni'nin ziyaret programı-

nin düzenlenmesi için, gezeceği yerlerin plânlarını yapıyor, filmlerini çekiyor. Çin heyeti ise, Ankara'da açacakları büyükelçilik için uygun bir bina arıyor.

Podgorni'nin ziyareti

Podgorni'nin «pek de uygun bir zamana rastlamayan» ziyareti, Türk Dışişlerinde de hararetli bir çalışmaya yol açtı. Herhangi bir devlet başkanının ziyareti sırasında düşünülmeyen konular, - örneğin, «yollara Sovyet bayrağı asma konusu», - başlıbaşına birer sorun haline alıyordu.

Erim'in basın toplantısı

Nitekim, bu endişeyi duyanların başında bizzat Başbakan da bulunmuş olmalıydı ki, Çarşamba sabahı alelacele düzenlediği basın toplantısında, olaylara kendi açısından aydınlık getirmek istedi. Erim, gitmeye hazır olduğu intibahı da bir gazetecinin sorusunu cevaplandırırken verdi. Son hafta içinde iki defa istifa talebinde bulunduğunu hatırlatarak «belki bu işi ben yapamıyorum» dedi. Başbakan, Sayın Cumhurbaşkanını eli ile parti liderlerine verilen «not» un, yabancı basın ve radyolardaki yorumundan da üzgün görünüyordu. Gazeteciler, «not» un siyasi tartışmalarla ilgili ilk maddesinin Erim'in ağzından yorumlanan gerekçesini dinleyince, son Sıkıyönetim görüşmeleri sırasında parlamento'da tartışmalara karışan iki milletvekilinin kulaklarını çınlattılar. Bunlardan birisi CHP'li Kemal Önder'di. Feyzioğlu'nun CHP sıraları ile kürsüden başlattığı bir tartışmada, Önder, MGP liderini bağırarak ağır biçimde suçlamıştı. Diğer Milletvekili de, İnönü'yü anarşik olayların gövdesi ve başı olarak gösteren AP'li Şengül'dü. Aynı tip bir tartışmayı da, Başbakan AP Genel Başkanına aynı kürsüden sürdürmüştü. Şimdi buna, değinmiyordu. Demek mesele zaman aşımına uğramıştı. Erim, bu milletvekiline başkanlığın ancak birer ihtar verebildiğini, oysa bu tip olayların sokaktaki yurttaşlar arasındaki ilişkileri de etkilediğini ileri sürerek, Meclisler İktüzünde bu çeşit tartışma sahiplerine ödenek kesintisi ve süreli çikarma cezaları verilebileceğini söyledi. Böylece, «not» a karşı çıkan liderlerden ikisine, İnönü ve Feyzioğlu'na da «bu ağır hükümleri sizler için getiriyoruz» selâmını da gazeteciler aracılığı ile yollamış oluyordu. Erim, not'un birinci maddesini böylesine basite dayandıran bir yorumdan sonra, parlamento yetkililerinin devri ile ilgili ikinci maddenin üzerinde daha uzun durdu. İtalya, Fransa ve Batı Almanya anayasalarından örnekler vererek, personel reformu ile ilgili bir yetki kanununun dört aydır Meclislerden çıkmadığından ustalıkla yakındı. Ustalıkla. Zira, Başbakan, bu düzeltme mühendislerin, tabiplerin sorunlarının çözüleceğini de belirterek, kamuoyunda geniş kitleleri yanına çekebilecekti. Oysa, bu tasarı Bütçe Komisyonunda Hükümet tarafından üç defa mehil talebi ile görüştürülmüştü.

modernleşme bunalım ve demokrasi

Belki içinde yaşadığımızdan-
dır, son 20-25 yıl içerisinde-
de Türk toplumunun nasıl büyük
bir değişim geçirmekte olduğunu
tam olarak farkında değiliz. Belki
de kendi günlük yaşantımız içinde
yoğrulup giderken toplum çapındaki büyük de-
ğişimleri kendi küçük dünyalarımızın dar perspekti-
finden yeterince değerlendirebilmemiz mümkün ol-
mamaktadır.

Gerçek şudur ki Türkiye çok büyük ve hızlı
bir sosyal ve ekonomik değişim içindedir. Kendi
yaşantımızda edindiğimiz tecrübeleri ve değişen
topluma ayak uydurabilme çabalarımızı aşağı yu-
karı bütün yurttaşlarımızın da yaşamakta olduk-
ları düşünülürse, modern bir sanayi toplumuna ge-
çiş sürecimizin toplumumuz açısından ne kadar
bunalım yüklü olduğu görülecektir.

Dün tamamen bir tarım toplumu iken bugün
milli gelirinin ancak yüzde 30'u tarımdan gelen
bir topluma dönüşmüşüz. Kendimizi bir köylü ül-
kesi olarak bilirken bugün görüyoruz ki insanları-
mızın yüzde 40'ı 10 bin nüfustan yukarı kentlerde
oturuyor. İmalât sanayimizde büyük iş yerleri-
mizin sayısı azalıyor ama çalıştırdıkları işçi sayısı ve
katma değerleri hızla artıyor. Demek ki sanayimiz
merkezleşiyor ve örgütleniyor. 1 milyon 200 bin
sigortalı işçimiz var. Kişi başına düşen milli gelir-
den tutunuz, çelik üretimine, elektrik enerjisi tü-
ketimine, yollarımızda dolaşan motorlu araçlara,
basılan ve okunan kitap ve gazeteye, sinemaya gi-
denlerin sayısına kadar her alanda rakamlar bü-
yüyor. Ama bu kalkınmanın bir de bedeli var. İşte
modernleşme sürecinin topluma kaçınılmaz olarak
ödettiği bu bedel, karşımıza «bunalım» olarak
çıkıyor.

İnsanların ekonomik ve sosyal çerçeve içinde
gördükleri fonksiyona ve toplumda oynadıkları ro-
le bir sihirbaz marifetiyle çarçabuk ve kesin bir
yön vermek mümkün değil. İnsan değişime ve ge-
lişmenin getirdiği yeni sorunlara hemen alışamı-
yor. Modernleşmenin, ihtisaslaşmanın ve giderek
yoğunlaşan işbölümünün getirdiği yeni değerleri ve
kurumları çarçabuk benimseyemiyor. Eski ile ye-
ni ilk önce çatışıyorlar, sonra beraberce yaşamayı
öğreniyorlar; sonra yeni eskiyi giderek toplum dı-
şına itiyor, ta ki yeni bir «yeni» gelene kadar.

Ama bu arada «bunalım» hükmünü yerine geti-
riyor. Açılan yollar ve yoğunlaşan makinalı tarım,
kapalı köy topluluklarını yıkıyor. Açık pazar eko-
nomisinin ve traktörün etkisiyle topraklar verimli
işletmeler olarak belirli ellerde toplanırken top-
raklarından koparılmış yüzbinlerce köylü, sırtların-
da yorganları, büyük şehirlerin gecekondu dramını

yaşamaya koşuyorlar. Açılan bir alüminyum fabri-
kası birçok kimseye iş sahası açarken koca bir
bakırcılar çarşısının da sonu oluyor. Kurulan bir
plâstik sanayi yemenli, eğerci, semerci esnafının
yaşantılarında onulmaz yaralar açıyor. Büyük şe-
hirlerimizde küçük ticaret sahipleri, Gıma ve Tar-
ko gibi devâsâ kuruluşların ezici baskısı altında
bunalıyorlar. Her sabah «bismillâh»la dükkânını
açıp akşama kadar «Allah ne verdiğiyse» kazanan
bir sürü esnaf ve zenaatkâr, rekabet edemedikleri
bu gelişim karşısında eziliyorlar, yeni düzene int-
bak problemlerinin yansısı gelirlerinden ve statü-
lerinden kaybediyorlar. Değişen toplumun çözdüğü
ekonomik ilişkiler ağının yerine çarçabuk ve tat-
min edici bir şekilde yenisi gelemediği için Alman-
ya kuyrukları hergün biraz daha uzuyor.

Kalkınma gerçekleştikçe insanlar sevdiklerin-
den kopuyor, alıştıkları çevreleri ve ilişkileri terke-
diyorlar. Gelişmenin getirdiği bu yeni düzene bazı-
ları ayak uyduramıyor, eski ilişkilerini ve çevre-
lerini zahmetsizce terkedemiyorlar. Kisi bunalmaları
birlikte bir toplum olayı haline geliyor. Sisteme
karşı muhalefet başlıyor.

Gelişen ve modernleşen bir toplumda kaçınılmaz olarak bulacağımız bu tür bunalımlar, modernleşme süreci geliştiği ölçüde, toplumun gelişme ayak uydurmuş büyük kısmı tarafından mutlak emilecek ve etkisiz hale getirilecektir. Ama ekonomisini tarıma ve geleneksel üretim ilişkilerine dayamış bir toplumun da giderek bir sanayi toplumuna dönüşmesinin acısız, bunalımsız ve sürdürülemez olmasını bekleyemeyiz. İster Fransa'da olsun, ister Almanya'da, isterse demokrasinin beşiği İngiltere'de olsun, bu bunalım dünyanın bütün gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarında kendini aynı şekilde hissettirmiştir. Yalnız, modernleşmenin bünyesinde doğal, fakat geçici olarak bulunan bu bunalımların aşırı sağ ve aşırı solun yanlış teşhis ve tahrikleriyle bir toplum çulgnlığı haline dönüşmemesinin koşulları sağlanmalıdır. Bu koşullar ise toplum içinde demokratik kurumların kiskançca korunmasıyla gerçekleşebilir.

Toplumda değişimin getirdiği bunalımları kanalize edecek, sorunları siyasal yapıya ulaştıracak ve yönetilenin nabzının yönetenin elinde olmasını sağlayacak demokratik kurumlar, en verimli çağını yaşayan Türk toplumunda, modernleşme sürecimizin sağlıklı gelişmesi yönünden yaşatılmalı ve toplum yararına işletilmelidir.

18 marttan 3 nisana

Olayların gelişimi

İç politikayla ilgili son gelişmeleri meydana getiren zincire ilk halka 18 mart günü takıldı ve yeni halkalar eklenerek bugüne kadar gelindi. Gelişmeleri daha yakından izleyebilmek için takvimi geriyeye doğru çevirelim:

►18 MART

Başbakan Nihat Erim Amerika yolculuğuna çıkmadan önce parti liderlerine, Anayasanın yeniden değişmesini, devlet memurlarının Danıştay'a müracaat haklarının kısıtlanmasını, basının «**millî menfaatlere yararlı**» yürümesinin sağlanmasını ve benzeri bazı tedbirleri öngören bir mektup gönderdi. Ancak bu mektubun gönderildiğini o gün kimse bilmiyordu. Başbakan bunu 25 mart günü açıklayacaktı.

►25 MART

Öğleden önce: Amerika'dan gelen Nihat Erim'in katılımıyla Millî Güvenlik Kurulu toplandı. Erim - Cumhurbaşkanı tarafından sonradan açıklandığına göre - «**Durumun nezaketini ve uyarmaların ilgilileri yeteri kadar etkilemediğini ve bu nedenle politika hayatımızın, durumun zorunlu kıldığı millî beraberlik anlayış, feragat, uzlaşma ve küçük parti çıkarları, seçim yatırımı**

hesapları dışında bir dayanışmaya kavuşmadığını» göreyerek, «**yerini bir taze ve yeni güce bırakmak arzusunu**» belirtti. Millî Güvenlik Kurulu, bu durum karşısında, Başbakanın istifa arzusunu ittifakla reddetti, «**konuyu bir kere de partiler liderleri ve grup başkanlarıyla konuşmasını**» Cumhurbaşkanından rica etmeye karar verdi.

Öğleden sonra: Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısı yapıldı. İnönü, askerî savcılarının iddianamelerindeki CHP'yi suçlayan kısımlardan pasajlar okuyarak, «**Bu sözlerin görülmekte olan bugünkü davalarla münasebeti var mı?...**

Yoksa bu sözlerin Atatürk'ün ölümünden sonra gelen CHP grubunu, toptan siyasî, iktisadî ve ahlâkî yönden mahkûm etmek kasdıyla söylendiği aşikâr değil midir?» dedi.

Gece: Nihat Erim, geç vakit yaptığı konuşmasında, İnönü'nün sözleriyle ilgili olarak, «**Ben bu konunun kapanmış olduğunu arzu ederdim. Kendisinden rica etmiştim. Anayasanın 132 inci maddesi gereğince bu konuda beyanda bulunmayacağım**» dedi. (Not: 132 inci madde yasanameclislerinde savcılarının iddianamesiyle değil, «**yargı yetkisinin kullanılması**»yla ilgili beyanda bulunulamayacağını yazmaktadır.)

DEMİREL

►30 MART CUMA

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Erim'in beyanları üzerine, Millî Güvenlik Kurulunun kendisine yönelttiği ricaya uyararak, parti liderleriyle görüşmeye başladı. Demirel'den sonra saat 17'de İnönü'yle görüştü. İnönü, Cumhurbaşkanının görüşlerine ne cevap verdiği hakkında bir açıklamada bulunmadı.

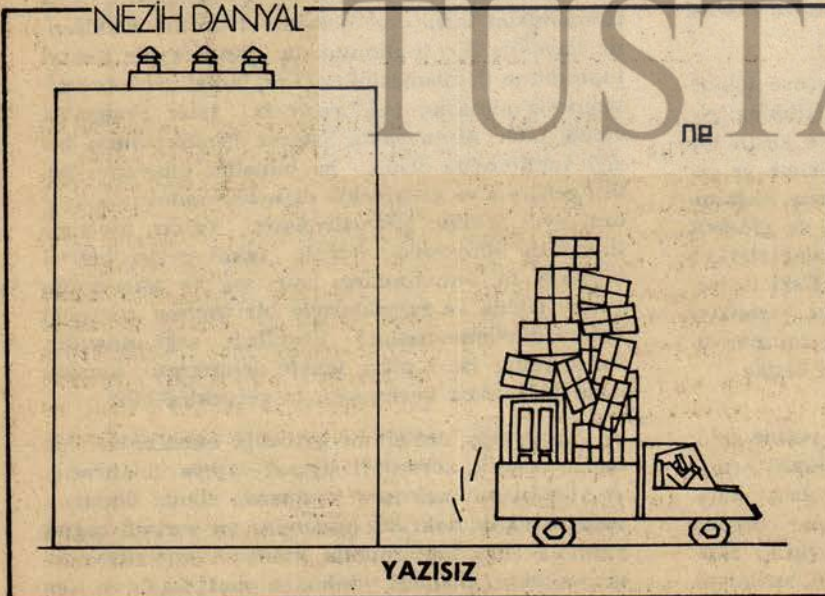
►31 MART

Ankara Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Semih Sancar CHP ile ilgili bir bildiri yayınladı.

Millî Meclisi CHP Grup Başkanvekili Nejdet Uğur'un 25 Kasım tarihli Meclis konuşmasını, CHP Meclis ve Senato gruplarıyla Merkez Yönetim Kurulunun ortak toplantısında yayınlanan bildiriye, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün 25 Mart'taki Meclis konuşmasını ele alarak şöyle dedi: «**Anayasanın görülmekte olan bir dava üzerinde 132 nci maddesine aykırı olarak etki yapılmak istenilmiş ve kamuoyu yanıltılmaya çalışılmıştır...**

... Vatan ve millet sevgisiyle dolu olarak yılmadan, feragat ve cesaretle çalışan askerî hâkim ve savcılarımızın aşırı sağ ucun temsilcileri oldukları iddialarını reddetmekle beraber, bu isnatları yapanların aşırı sağ ve sol uca ne şekilde bir tavizde bulduklarını da kamuoyunun takdirlerine sunarım.»

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, aynı gece, bu bildirin kendi «**görüş ve düşüncelerini de yansıttığını**» ve «**mezkûr bildirinin ko-**

"Tanrılar Susamışlardı"

«Tanrılar Susamışlardı», Anatole France'ın bir kitabının Hüseyin Cahit Yalçın çevirisine konan adıdır. Üstüde bir dönemde, politika yazmak yasaklanmıştı. O da, «Oğlumun Kütüphanesi» diye bir kitap dizisi, «Fikir Hareketleri» diye de bir dergi çıkarıyordu. Olay, gençliğimize rastlar. Yayınlarda gözetilen, sanat ve edebiyat Nedense bizim akıldâhelerimiz, edebiyat ve sanatla politikayı ayrı tutarlar. Oysa sanatla politika eşdeğistir, hiç ayrılır mı? Politika kaba yapıldığı, sanata incelik olduğu için belki de ikisini birbirinden ayırıyoruz sanırlar. Hüseyin Cahit Yalçın çeviriler yapıyor, gündelik edebiyat konuları üstüne düşüncelerini söylüyordu. Zaten üstadın kökeninde sanatçılık vardır. Edebiyat-ı Cedide'nin unutulmaz kalemlerindendir.

Tanrılar susadıkları, gazaba geldikleri için uzun yıllar sustu Yalçın. Yazılarında günahını da, sevabını da saptamak kolaydır. Bir dönemde, «Kalkın ey ehli valan» demişti de, yer yerinden oynamıştı. Belki günahları arasında bu tutarsızlığı vardır.

Bir iktidar ulu'suyla gezideydim. Üstadın tutuklandığını öğrendim. Benimle birlikte iktidar ulu'su da öğrendi.

«Bu yaşlı adamı niye tutukladınız?» dedim.

«Çaresizdik; Beyefendi yazdıklarına dayanamıyorduk» dedi.

«Beyefendi» dediği, Partinin başıydı ve sinirleri çylesine lâçkalaşmıştı ki yazıya dayanamıyordu. Çaresizliğini Hüseyin Cahit Yalçın'ı tutuklatmak gücünde buluyordu. Ne gaflet! Birkaç yıl sonra gafletini Bıyafendi pahalı ödemişti.

Hüseyin Cahit Yalçın, Üsküdar'ın bir cezaevin.

deydi. İsmet Paşa ziyaretine gitmişti. İktidar uluları şadüman içindeydiler. Güçlerini İsmet Paşayla Yalçın'ın cezaevi parmaklıkları önünde çekilen fotoğrafında ispatlıyorlardı... Gerçekten güçlü müydüler?

Benim gibi başkaları da sormuşlardır, ben de sordum.

«Üstad...» dedim. «Bu mahkemenin önünde be-rast etmektense...»

Güldü.

«Denir...» dedi.

«Hiç korkmadınız mı?»

«Korkmaz olur muyum, korktum.»

«Öyleyse?»

«Bir söz vardır ki namluda kurşun gibidir, sırası geldi mi söylenecektir. Onun söylenmesine kimse engel olamaz, hattâ insanın içindeki korku bile...»

Sustu. Mavi gözleri ışıladı.

«İcap ettiler, asılsak bile söyleyecektik. Siz böyle günleri görmediniz. Görmenizi de temenni etmem.»

Biz öyle günleri görmemiş miydik, görecek miydik?

Hüseyin Cahit'in hayatı gösteriyor ki, yazarlık çok zor bir işin adıdır. Güzel seven Karacaoğlan: «Güzel sevmem derler, nasıl sevmeyim... Sevsem öldürürler, sevmesem öldüm...» der. Bunu Hüseyin Cahit örneği yazarlığa uygulayın, şöyle çıkar: «Yazsam öldürürler, yazmasam öldüm...»

Hüseyin Cahit Yalçın, Abdülhamit zulmünü, İttihat Terakki'yi, İstiklâl Mahkemelerini, Demokrat Parti dönemini gördü. Gene de yazdı. Yazarlık çilesini en belirligin çizgilerle üstadın hayatında buluyoruz.

İlkinde böyle başladık, merhabal..

MEHMET KEMAL

mutanlıkça aynen benimsendiğini» açıkladı.

▷1 NISAN

İzmir Sıkıyönetim Komutanı Koramiral Cemal Süer de, aynı konuda bir bildiri yayınladı. «CHP Genel Başkanının... askeri adalet mensuplarına sarfettiği dayanaksız ve tutarsız sözleri»nin birlikleri arasında «büyük bir üzüntü yaratmış olmakla, İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı olarak bu konuda diğer Sıkıyönetim Komutanlıklarının yayınladığı bildirilere aynen katılmakta olduğunu Sayın vatandaşlara» duyurdu.

Bunu, Diyarbakır ve Siirt illeri

Sıkıyönetim Komutanı Şükrü Olcay'ın, Adana ve Hatay illeri Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Vecihi Akın'ın ve Eskişehir Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral İrfan Özyıldırım'ın Ankara bildirisini benimseyen bildirileri izledi. Bu bildiriler, radyoların haber bültenlerinde tekrarlanarak yayımlandı.

CHP'nin Ecevit'ten önceki genel sekreteri Kemal Satır'ın, Kurultayı olağanüstü toplantıya çağırma konusunda imza topladığı açıklandı. Satır, Kurultay toplama isteminde, Merkez Yönetim Kurulunu ve «eski bir genel sekreter» diye nitelediği Ecevit'i suçladı. Tedbirler istedi.

«Bu tedbirlerde geç kalınması hepsiz tahrifat yapacaktır» dedi.

Satır ve arkadaşları, ayrıca CHP grupları ortak genel kurulunun, merkez yöneticileri hakkında genel görüşme açılmasını da istediler.

«Teşkilatta, hükümetteki bakanların çekilmesi yolunda bir temayül var» diyen şimdiki Genel Sekreter Kâmil Kırıkoğlu'nun demecini zamanında yayınlamayan radyo, altı yıl önceki Genel Sekreter Satır'ın bu demecini yayınladı.

▷3 NISAN

Cumhurbaşkanının Parti liderlerine yazdığı mektubun metni açıklandı.

KIRKOĞLU
Teşkilâtın isteği

C.H.P.

«Paşa çekilmeliymiş...»

«Bugün artık Sayın İnönü için Cumhuriyet Halk Partisi'nin başından çekilmek zamanı geldi. Bunu kendi iradesiyle yaptığı takdirde, kendi tarihini kendi eliyle ve dilediği gibi yazmış olacak, bunu yapamazsa sonradan ellerine kalemi alacak olanlar, ona dostluk etmeyecekler, onun şanlı ve şerefli hizmet tarihini son zamanlarda beliren sisler tereddütler içinde karartacaklardır..

İnönü'yü sevenler, sayanlar, onun tarihsel kişiliğine hayranlık duyanlar benim bu tavsiyeme katılmadılar. Büyük İnönü'yü, küçük oyunların ortasında, istirahat hak kazandığı bu yaşta, yorgunluk çağında, onun partisine karşı beslediği görev duygusunu ve vazifesine olan bağlılık vasfını sömürerek ondan himaye ve hizmet beklemek artık insafsızlık olur.»

Cihat Baban imzalı bu yazı,

haftanın ikinci günü «Cumhuriyet» gazetesinde yayınlandı. CHP'nin, Kemal Satır grupunca, daha da kaynayan bir kazan haline getirilmek için, içerden ve dışardan çeşitli eylemlere hedef kılındığı bir sırada, Satır ekibinin iç kabinesinden bir kimsenin bu önerisi, herhangi bir yazarın, köşesinde yazdığı bir yazıdan çok daha önem taşıyordu. Bu önem, dikkatleri, Baban'ın önerisine çekti. Ne var ki, Cumhuriyet'in «Günden Güne» köşesinin devamlı yazarı ve Nadir Nadi'den boşalmış başyazı'ların da bir süredenberi sahibi olan Cihat Baban, aynı köşede, iki ay kadar önce Ecevit'çilere çala kalem hücum ederken, onları, İsmet Paşanın degerini bilmemekle suçluyor, «gerçek» CHP lilerin, Ecevit'i yıkamadıkları takdirde, Paşayla birlikte yeni bir partinin bayrağını Çankaya burçlarına dikeceklerini de ileri sürüyordu.

Ani çıkışın nedeni...

İnönü'yü seven ve sayanların, onun tarihsel kişiliğine hayranlık duyanların, Baban'ın tavsiyesine uyarak, Paşanın kendi iradesiyle CHP'nin başından çekilme zamanı geldiği görüşüne katılmaları elbette doğal sayılabilirdi. Ama, rejimin bir dönemeç noktasında bulunduğu ve Satır'cılarının da, daha yakın günlere kadar, Ecevit ve ekibini «partiyi İnönü'den temizlemekle suçladıkları» hatırlanacak olursa, bu ani çıkışın nedenini aramak gerekecektir.

Cihat Baban ve kurmaylığını yaptığı Satır kanadı, herhalde, İsmet Paşa'nın bir yandan Sıkıyönetim, öte yandan idamlar konusunda izlediği politikadan duydukları gizlenmez hoşnutsuzluk kadar, CHP Genel Başkanının, Erim Hükümetini, A.P ve M.G.P. ile kader birliği içinde bırakacak ani bir açık-

KEMAL SATIR
Yeni partiye mi?

lamasından da çekiniyor olmalıydılar.

Nitekim, CHP Genel Sekreteri Kâmil Kırkoğlu, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal'in ifadesiyle, «milletin makûs taliinin yenildiği» İkinci İnönü savaşlarının 51'inci yıldönümü olan 1 Nisan Pazar günü, Paşa'yı kutlamak için Merkez Yönetim Kurulu üyeleri ile birlikte gittiği Pembe Köşk'ün bahçesinde, gazetecilerle ayak üstü bir basın toplantısı yaptı.

1 Nisan 1972 günü, İnönü için, 51 yıl geride kalan ve Türk kurtuluş tarihinin dönemeç noktalarından biri olan bir zaferin yıldönümü olmaktan daha başka bir önem taşıyordu. Eski asker ve politikacı, Cumhurbaşkanının diğer liderlerle birlikte, kendisine de verdiği «not» un getireceği sorunları düşünüyordu. Bunun yanı sıra, askeri savcılara karşı izlediği politika yüzünden, hiç tahmin etmediği bir tepki ile karşılaşmış, Sıkıyönetim Komutanlarının ardı ardına sert bildirilerine muhatap olmuştu.

Satır'ın girişimi

Kırkoğlu ve arkadaşları, böyle bir günde Genel Başkanlarının ziyaretine giderlerken, ceplerinde, o sabahki gazetelerde yayınlanmış, TRT nin de birgün önce büyük bir itina ile verdiği bir başka haberi taşıyorlardı. Dr. Kemal Satır, partisine hakim olan ekibin sergüzeştçi bir tutum izlediğini, son Ünye olaylarıyla da bağlantılar kurarak öne sürüyor, durumun parlamento gruplarında bir genel görüşme ile ele alınmasını istiyordu.

Gazeteciler Kırkoğlu'na, Satır'

GÜNDEN GÜNE

**Bu tarihi
korumak lâzım**

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın İnönü, Samsun ilçe parti kongresine çektiği bir telgrafta, «Aramızda ciddi ihtilâf yoktur, bunların hepsi geçecektir» demekte ve Çankaya'da kongresine gündereği...

in yeni bir girişimini daha naklettiler. Elâzığ Milletvekili ve eski Genel Sekreter, olağanüstü Kurultay için imza toplamaya karar vermişti.

Sorular cevaplar arasında, gazetecilere, son yurt gezisinin izlenimlerini de özetleyen Kırıkoğlu, parti örgütünün Hükümetle CHP arasındaki ilişkileri yeniden gözden geçirme eğiliminde olduğunu da söyledi. Bu haber önce gazete bürolarında bomba etkisi yarattı; daha sonra, bu bürolar aracılığıyla CHP'nin bu kanadından istihbarat toplayan Başbakanlık Basın Merkezi eliyle, Erim'e duyuruldu ve aynı tepki bu rada da görüldü. 2 Nisan akşamı, Türkiye Radyolarının haber bülteni, bu etkiyi karşılayan bir başka haber ile başlıyor ve spiker, «yetkili CHP lilerin, parti genel sekreteri ile aynı düşüncede olmadığını» duyuruyordu. Genel Sekreter ile aynı düşüncede olmadığı duyurulan CHP linin, bu partinin organlarından değil, dışındaki bazı çevrelerden yetki alarak birbiri üstüne girişimlere başlayan Kemal Satır olduğu, haberin tamamı okununca ortaya çıktı. Satır'ın demecinin, ancak bazı CHP lilerce anlaşılacak en önemli yanı ise «Gerçek CHP liler, bu fikrde değildir» cümlesinde özetleniyordu.

Satır ve arkadaşları, 12 Mart'tan sonra Ecevit'e karşı giriştikleri harekette başarıya ulaşamazlarsa, yani Kurultayda kazanamazlarsa, partiden ayrılıp, «gerçek CHP biz'z» diye ortaya çıkmayı ve İsmet Paşanın etrafında toplanmayı plânlanmışlardı. Bu yeni parti, hem aydınlara, hem de iş çevrelerine güven verecek bir kitle partisi olacaktı.

CHP. TEŞKİLATININ GÖRÜŞÜ

Ashında, Hükümet ile CHP arasındaki ilişkilerin gözden geçirilmesi eğiliminde olduğu öteden beri bilinen Kâmil Kırıkoğlu, bu defa, bu görüşü, kendi düşüncesi olarak açıklamış da değildi. Kırıkoğlu, aygının tozu ile geldiği başkentte gazetecilere, 26 Mart Pazar günü İzmir'de yapılan Ege bölgesi İller toplantısının bir kararını açıklamıştı. Ecevit'e karşı olanlardan Hüdaî Oral'a yakınlığı bilinen Denizli İl Başkanı Hıdır Cengiz; Muammer Erten'i adım adım izleyen Manisa İl Başkanı Mustafa Hakgüder'den

CADI KAZANI

Yirminci yüzyılın uygar dünyasında, her insan kendi siyasal düşünce ve eylemlerinden tek başına sorumludur.

Bir aile başkanının ya da mensubunun düşünce ve eylemlerinden bütün aileyi sorumlu tutmak yalnız yanlış değil, haksız ve insafsız bir davranıştır.

1960'ın hemen öncelerini hatırlayınız. O tarihlerde D.P. ileri gelenleri arasında - şimdi Tanrının rahmetine kavuşmuş olan - Mazlum Kayalar da vardı. Adamcağız, ünlü Tahkikat Komisyonu eyleminde baş rolü oynayanlardandı. Ama eşi, bir telgrafla, o günün m'ahalefet l'leri İnönü'ne D.P. iktidarının tutumunu onaylamadığını bildirmişti. Aynı çatı altında yaşayan bu iki insanın değişik tutumları günlerce gazetelere konu olmuştu.

1972 Türkiyesinde akıllı geçinen bazı kimseler, şimdi, son Ünye olaylarından yararlanarak «Cadi Kazanı»nın altındaki ateşi böyle «baba-oğul», «karı-koca» ilişkileriyle abartmaya çalışmaktadırlar. Ünye'de bir avukat varmış, adı olaylara karışmış. Meğer bu avukatın eşi CHP'de kayıtlı ve Ünye örgütünde görevli değil miymiş? Haydi gelsin şimdi avukatı CHP'ne başkan yakıştırma çabaları... Bir başkasının oğlu evinden kaçmış, kendisini anarşistler içinde bulmuş ve son olayda da ölmüş... Haydi gelsin şimdi oğlun yaptığını babaya yıkma çabaları...

Doğru olsun olmasın, eller oğuşturuluyor ve nasıl olduğu anlaşılmayan bir kazanç umuduyla, «Cadi Kazanı»nın altındaki odunlara yenileri ekleniyor.

Unutulan, bu ateş bir büyürse, yaş kuru den'meden çok şeyin yakılacağıdır.

başka, Muğla, Aydın, İzmir İl Başkanları ile, bu illerin ilçe yöneticilerinin de imzalarını taşıyan bu karar yansıtan bildirinin ikinci maddesi şöyleydi :

«Gelişen son olaylar karşısında CHP'nin hükümetle olan ilişkilerine yeni bir yön verilmesi gereği...»

Tabii, Radyo Bakanı C.H.P. li Ali İhsan Göğüş'ün sıkı denetiminde olan TRT, bu bildiriye, Millî

ALİ İHSAN GÖĞÜŞ
Radyo bakanı

Güven Partisinin, örneğin Adana bölge toplantısı bildirisinin aksine, tek kelime ile yer vermemişti. Radyo Bakanı, partisinin Genel Sekreterinin tartışmaya yol açan demecini de, ancak, «yetkili CHP li» Satır'ın cevabını yayınlarırken ve tam yirmidört saat gecikme ile, bu cevaba giriş olarak duyurmuştu. Bundan dolayı, Kırıkoğlu'nun, «örgütümüz, Hükümetle olan ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesini istiyor» şeklindeki sözleri, kendisinin değil, en azından Ege bölgesindeki beş il teşkilâtının görüşleriydi.

İnönü ne düşünüyor?

Bugünlerde, İsmet Paşanın da, Erim Hükümetine gerçek adını koyup koymamayı, yani bu Hükümeti A.P. ile MGP. nin koruyucu kanadı altına bırakıp, bırakmamayı düşündüğü anlaşılmaktadır. Sosyal ve ekonomik reformlardaki anlayışı açısından, bu iki partiye yakınlığı beliren Hükümet ile CHP Genel Başkanı arasındaki diyalog, Başbakan'ın Sıkıyönetim Komutanlarının vereceği cevapları kendi üzerine almayarak, Silâhlı Kuvvetlerimizin seçkin temsilcilerini politikacılarla kar-

şı karşıya getirme taktiği yüzünden kesilme noktasına girebilir. Buna, CHP li bazı kimselerden de gelse, radyolardan CHP ye karşı tehlikeli suçlamaları, özenle tevcih ettirme plânının da katkıda bulunacağı söylenebilir. Zira, TRT nin bu tutumu, Pembe Köşk'ün sahibini hayli sinirlendirmiştir.

Gerçi Başbakan da bir yandan bu durumu hesaba katarak, öte yandan «bağımsız TRT» nin, 1960 öncesi V.C. radyosu haline gelebilecek bir istidat içinde olmasından doğan çeşitli tepkileri duyarak, bu haftanın ilk gecesi, İnönü ve CHP ye yönelmiş yayınların, kaynakları ne olursa olsun, durdurulmasını TRT ye emretmiştir. Ama, atı alan, çoktan karşı yakaya da geçmiş ve TRT, bu çeşit yayınları yüzünden, 1961 den bu yana, en ağır yarayı da almıştır.

Böylesine bir ortam içinde, bu hafta Perşembe günü toplanacak olan CHP Gruplarında, zaman kalırsa, Satır'ın önergesinin gündeme alınıp alınmaması görüşülecektir. CHP gruplarının o gün önce Cumhurbaşkanının notuna verilecek cevabı görüşmesi kararlaştırılmıştır.

«Sorumsuzluk...»

Önergesinin görüşülmesi hâlinde Satır, son Ünye olaylarından dolayı, partisinin zor durumda kaldığını söyleyecektir. Satır'ın girişimini, bu haftanın ilk günü «utanılacak bir sorumsuzluk ve kindarlık» olarak nitelendiren CHP Ordu İl Başkanı ise, iddiaların gerçeğe aykırı olduğunu ortaya koyan bir basın toplantısı yaptı. CHP, Ordu İl Başkanı Hasan Çebi, gazetecilerin karşısına, 1966 dan beri partisinin Ordu örgütünü yönettiğini söyleyerek çıktı. Satır ve kanadının iddialarının aksine, Ünye eylemcileri arasında CHP ye kayıtlı kimse olmadığını açıkladı.

Bir takım çevrelerin CHP ile uğraştığı bir sırada, Satır'ın birden bire aynı şeyleri söyleyerek birinci plâna çıkması, hem kendisi, hem de Ecevit'e karşı tutum takınanlar için görünen bir talihsizlik oldu.

CHP Genel Merkezi ise, bu talihsizliği karşılayan öfkeli tepkiyi yansıtan delegeler, yada gönderdikleri mektup ve telgrafların hücumu altında, halinden hayli memnun görünüyor...

Türkiye
notları

* bir davetten * parmak ısirtmak * Yozgat

Propaganda nasıl yapılır? Çok şirin bir hikâyecikle anlatayım. Çankaya köşkünün salonları, ışıltılıydı. Gene heykel gibi seçme nöbetçiler, rakkadak gelenleri selâmlıyorlardı, yığıtçe. Gene hanımlar, mütevekkil hayat arkadaşları topuklarında, köşkün mermer merdivenlerini tırmanıyorlardı, süs, etol, evdeki son kavganın izleri üstlerinde...

Kısa etekliydiler. Saat Altıydı da!

Nazmiye Demirel uzun etekliydi, hem uzun, hem kuyruklu, hem mavi. İncelmmişti. Yaraşıyordu kendisine giysisi, hatlarını pek yumuşatmadan.

Salonlar yavaş yavaş doluyordu...

Genç kadın, stratejik bir nokta seçmişti. Strateji bu: Konukların çoğu, kımıldanınca öntünden geçmeye mecbur oluyordu. O arada da, tesadüf bu ya, flaşlar parlıyordu parlıyordu... Hele önemli kişiler geçtiğinde, soğuk öfkeler gibi, yalın kılıçlar gibi, büsbütün parlıyordu parlıyordu.

Derken efendim, genç kadın birden hareketlendi, önemli bir kişinin eşini hararetle kendine çekti, sağ yanak senin, sol yanak benim, öptü birden.

Popüler bir kumandanın eşiydi hanım. Kendisi de birazcık bu kadar sempatiye şaşmıştı... Flaşlar gene tesadüf bu ya, meteorlar gibi parladı bu sefer. Bu muamele iki üç kere tekrarlandı, aynı çevreden hanımlara karşı, flaşların yardımıyla tarihin önünde tespit edilerek ve liderin eşi, azıcık süz-gün azıcık sitemli bir imparatoriçe gibi stratejik yerinde gene heykelleşti, uzun kuyruklu mavi el-bisesiyle, kendisine yaraşan...

Derken efendim, bu günümüzün önemlilerinden birinin eşi, bir dernek yararına, tanesi yirmi liraya-biletler satmak için dolaşırken bu sefer, Süleyman Demirel atılıp:

— Yüz bilet mi? Hepsini verin, diye satışı kapattı.

Ve görmüş geçirmiş salon uğuldamasına, bir süre daha devam etti...

— Yani Nimet Arzakım?

— Yani propaganda böyle olur. Yani bir çiftin arasındaki dayanışma böyle olur. Yani, zamanlama ve pazarlama böyle olur. Yani valla billa hayranım ama samimiyetime kimseyi inandıramam. Yani her liderin karısında bu omuzlamayı görmek isterim. Yani, en büyük çalkantıların üzerinden zaman akarsa çok şey gene eski yerine oturur.

NİMET ARZAK

“ Bu sefer Toplum’da buluşuyoruz sevgili okurlarım. Buluşmamızın uzunca sürmesini niyaz ederim. Epey birikti söylenecek şeyler. İmbikten aktarıncasına, damla damla, usturuplu usturuplu, uslu uslu, etliye sütlüye dokunmadan aktarmaya çalışacağım sizlere içimdeki birikimi. Şaka yoluyla tabii her zamanki gibi. Arada bir gerilere uzanarak, uzun bir yolculuğun hikâyesini anlatırcasına. Suskunlukta yolculuğum Ekim’den beri sürdü...”

Yani... Bir şey diyecektim ama, hele bir iki mev-sim daha aksın o zaman derim... Zaten dememe ihtiyaç kalmaz!

PARMAK ISIRTMAK

Geçen gün işim düştü, Maliye Bakanlığının democe yapısının loşluğuna vardım. Memurların çoğu nedense şehadet parmaklarını kemiriyordu, çenlerindeki dokümanları okurken. Nedenini sonradan kestirdim. Kimsenin aklına gelmez. Hani bir Turizm Bakanlığı var biliyorsunuz. Hani başında gençten bir bakan oturur, Erol Akçal. Yahu hani bir zamanlar, «Bakanlığı, holding şekline getireceğim» diyen bakan.

Holding şekline getiremedi ama nedense, bütün kilit noktalarına genç maliyeciler getirtti. Aralarında, Turizme karşı azıcık yabancılık çekmekle beraber, değerlileri var.

— Ne o? Futbolda amatör takım iyi oynamaz mı?

— Oynaar!

Bu genç ve değerli maliyecilerin arasında, müşteşar muavini Erciş beyin yeri bambaşka: Hem hiyerarşi bakımından hem de «Personel Kanununda katkısı var» diye... (On yıl memuriyet yapana hani kırk yıllık memuriyet yapana tanınan hakları tanıyan kanun!)

Kanunun ve katkının değerini ölçmem.

Bu değerli elemanın başlıca sloganı: «Evraklar öyle temiz, öyle düzenli hazırlanmalı ki, maliyeye gittiği zaman, bütün maliyeciler parmak ısırı-sın!»

İşte, Maliyeye benim gittiğimde, önlerinde Erciş beyin hazırlattığı evraklar vardı ki herhalde öylesine ısırıyorlardı parmaklarını...

— Peki bu şaheserler karşısında Turizm uzmanları da parmak ısırıyorlar mı?

Allah Allah, bütün dünya parmak ısırarak değil ya!

YOZGAT

Yoz, davar demekmiş, Gat ta, kat... Davar kat... Eskiden, bey, baş alırken... «Sen şu kadar yoz katacağın... Sen bu kadar... Sen de bu kadar» diye buyurmuş... İsim oradan geli-yormuş... Yozgatlılar anlatıyor... Çorak, sarp bir bölge, buzul havalı bu mevsimde, Yozgat!...

Çapanoğlunun memleketi. Hani her taşın altından çıkan Çapanoğlunun... Yiğit kişiymiş. Cesurmuş. İyi nişancıymışlar ailenin er kişileri. Gö-nül adamıymışlar da ...

Yozgat son derece liberal bir yer. Her parti-den milletvekili çıkarıyor. Hepsi politika dışı, can ciğer. Artık, politikacıların canlığı ciğerliği neyse..

★ ★

Lokantanın adı «yaylaydı»... Dar bir çıkmazın içindeydi taşların kenar kenar yığıldığı. Müşterilerin içinde, tek bir kadın vardı başörtülü. O da kocasıyla set üstünde, sarı perdeli «alle» bölümündeydi.

Yemek nefisti, çünkü hilesizdi. Çünkü, Ankara'nın burnunun dibindeki Yozgat, «ihmal edilmiş» bir ildi. Tabii ki ihmal edilmediği gün, hile de karışacaktı işe, hurda da. Sahibi dünyanın en renkli adamıydı. Hacı Ahmed Ozan: İçkisizdi müessesese. Yüzonaltı kiloluk, hayatın iplerini oynatmış, sonradan da tövbekârlığın denizine dalmış Hacı Ozan, Orta Anadolu'nun kaviliğini, gönüllülüğünü, Nasreddin hoca felsefesini, herbir kilosunda taşı-yordu. Yirmi yıl, cansiperâne politikacılara hizmet etmişti. Yirmi yıl sonra, ufacak bir yardım istiyince, genç bir hemşehrisi için: — Müsait zamanda yapılacaktır, cevabını almıştı da, politikacı-lardan göynü burulmuş, politikadan soğuyu soğuyuvermişti: İlahi hacı Ahmedim!... İlahi yozgat-lım!... İlahi vatandaşım!

Lokantasına Ankara'dan gelen bütün politikacılar uğruyordu. Gecenlerde Turhan Bilgin de uğramıştı bir grupla. Grup nedense:

— Milletvekilliği yapan adamlara karşı daha saygılı davranılabilir, diye diklenmişti, son derece efendice bir umursamazlığın karşısında.

İki eşi vardı hacının. İlk eşi, ikincisini kendisi bulmuştu. Yedi çocuk elma elma yanaklı, her yaş-tan, gürbüzlükler dolaştırıyordu kilimlerde... Ev... ah yozgat evleri... gözlerimiz, boyasız tahtadan, oymalı tavanında, kapısında kaldı... Sobalar keyifli keyifli hırliyordu... ama ne keyifli... İki hanım sırayla hizmet ediyordu konuklara, başları örtülü. Yaşantıları özentisizdi, Hiltondaki, Eyfel kulesi boyunca, krema bulamaçlı düğün pastalarından, dehalarını kırkıncıdan sonra keşfetmiş, seramik du-larının sergilerinden, at denen hayvanı viski şişele-rinin başına yapıştıran çevrelerden uzak...

Destan devrinden çıkmamıştı daha, burnumuzun dibindeki Yozgat. Onun için Hacı Ozan gibi renkli insanları barındırabiliyordu.

Sevgili okurlarım, yalnız «ihmal edilmemiş» şehirlere münhasır kalmamak niyetindeyiz. Yalnız politikanın tepesinde oturanlara da!

ECEVİT'E GÖRE BUN NEDENİ VE KURTULU

Dergimiz, ilk sayısı için, CHP eski Genel Sekreteri Bülent Ecevit'le görüştü ve kendisine dört soru yöneltti. Ecevit'in, gerek parti- içi, gerekse öbür sorunlara ışık tutan, açıklık getiren cevaplarını aşağıda sunuyoruz.

▷ **TOPLUM — CHP Genel Sekreterliğinden ayrıldığınız günden bu yana aşağı yukarı bir yıl geçti. Bu bir yıl içinde CHP, gerek iç durumu, gerek kamuoyundaki durumu açısından n.c. gibi gelişmeler gösterdi?**

ECEVİT — 12 Mart 1971 öncesi demokratik rejimde, CHP, ortanın solu tutumu somutlaştıkça keskinleşen iç anlaşmazlıklarını ve çatışmalarını, demokratik yollardan hızla çözmekte, tutarlı ve güçlü bir parti durumuna gelmekte idi. Parti tutumuna karşı olanlar, açık tartışmalar sonucunda varılan çoğunluk kararlarına, istemeyerek de olsa, boyun eğiyorlar veya boyun eğmiş gibi görünüyorlardı.

12 Mart 1971'den sonra CHP'de değişik bir döneme girildi. Artık Parti- içi tartışma ve mücadele yeteri kadar demokratik bir ortamda yapılmıyordu. Eskiden, demokrasi kuralları tam olarak işlerken, bütün gücünü yitirmiş bir küçük hizip, yeni dönemdeki Hükümet kuruluşunun ve yönetim tarzının sağladığı olanaklardan destek alarak, sesini yükseltme, baskılara başvurma cesaretini buldu.

Bu yeni ortamda, CHP içindeki muhalefetin- kişisel yönleri de bulunmakla beraber- büyük ölçüde ideolojik nedenlere, derin düşünce ayrılıklarına dayandığı, iyice ortaya çıktı.

Parti- içi muhalefetin bazı önderleri, Kurultay kararlarıyla saptanmış Parti tutumuna karşı, başka partilerin en insafsız sözcülerini bile çok geride bırakan suçlamalar, iftiralar yöneltilir

oldular. Bazıları, CHP'nin; yeni sosyal ve ekonomik görüşlerini benimsemek şöyle dursun, demokrasi anlayışını bile benimsemediklerini, hele halkla bütünleşmesini bir türlü içlerine sindiremediklerini açığa vurdular.

Fakat bu kimseler, olağanüstü rejimin kendilerine sağladığı bütün olanakları, hiç bir moral kaygı duymaksızın kullandıkları hâlde, yapılmışa başlayan kongreler, Partide zaten az olan güçlerinin, Yirminci Kurultaydan sonra, hele 12 Mart 1971 ertesi davranışları üzerine, büsbütün azaldığını ortaya koydu.

Bu gelişmenin kamuoyundaki etkileri bence şunlar oldu :

CHP'nin yakınlaşmak ve bütünleşmek istediği geniş halk toplulukları, Partideki yeni tutumun ve yeni kadroların içtenliğine eskisinden daha çok inanır oldular. Partinin halkçı tutumunun örgütçe benimsendiğini gördüler. Öylelikle, CHP'yi, eskisinden daha çok, kendi partileri olarak benimser ve destekler oldular.

Buna karşılık, CHP'nin yeni tutumundan tedirgin olan, ve Türkiye'de adaletli bir düzen kurulmasını, halk egemenliğinin gerçeklik kazanmasını engellemek isteyen, bu uğurda demokrasiyi de gözden çıkarabilen bazı çevreler gördüler ki, CHP'deki yeni düşünce ve kadro hareketini geriletmeğe veya durdurmağa, Parti- içi muhalefetin gücü yetmeyecektir; dışardan desteklene de yetmeyecektir.

Bu gerçeğin görülmesi üzerine, şimdi, CHP'ye doğrudan doğruya dış

baskılarda ve müdahalelerde bulunma dönemine girilmiştir.

CHP'de kökleşen yeni düşünce ve kadro hareketine karşı şimdi bu yolun denenmekte olduğu, yapılmak istenen bazı yasa değişikliklerinden, «tarafsız» devlet radyosunun ve televizyonun bazı yayınlarından, Hükümetin ve bazı resmi makamların davranışlarından bellidir.

Şimdi CHP'nin üzerine dört bir yandan ateş açılmış durumdadır. Dışardan açılan bu ateşin koruyuculuğu altında, Parti- içi muhalefetin o güçsüz unsurlarından bazıları da, eskisinden daha cür'etkâr olarak, kendi partilerine, en yakışsız taktikler ve iftiralarla saldırmaya başlamışlardır.

Bu yeni durumun anlamı bence şudur :

Siyasal partiler dışında, halk yararına devrimler isteyen veya demokrasiyi benimseyen unsurlardan büyük çoğunluğu sindirilmiştir, susturulmuştur. Siyasal alanda ise, CHP dışındaki bütün partiler, her türlü devrimin veya reformun zaten karşısındadır oldukları gibi, demokratik rejimi işlemez duruma getirici her türlü siyasal tedbirlerle ve uygulamalara da boyun eğmek, tedirler, alkış tutmaktadırlar, «bu kadarı yetmez, daha yok mu?», demek, tedirler.

Böyle olunca, CHP, ülkemizde, demokrasinin ve Anayasa gereği olan, çağımız gereği olan sosyal devlet düşüncesinin tek kalesi olarak kalmış bulunmaktadır.

Bu kale, ne pahasına olursa olsun, yıkılmak istenmektedir. Bu kale bir kez yıkıldıktan sonra, Türkiye'de artık demokrasiyi yaşatabilecek bir

İN LANDIRDI ALIMIN S YOLU

gücün kalmıyacağı ve Anayasa gereği olan sosyal düzenin kesinlikle önlenilebileceği, o yolda alınmış mesafeden bile geri dönülebileceği düşünüyor olsa gerektir.

Kısacası, CHP kalesi bir kez yıkıldıktan veya ele geçirildikten sonra, 12 Mart Muhtırasında yer verilen görüşlere rağmen, Anayasanın öngördüğü reformların kolaylıkla önlenilebileceği veya iyice yozlaştırılabileceği; ve 12 Mart Muhtırası ile devrilen iktidarın yıllarca yapmak isteyip de, halktan yetki alamadığı için başaramadığı rejim değişikliklerinin ise (tabii, geriye doğru değişiklikler) fazlasıyla gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Böylelikle, 27 Mayıs 1960 Devriminin Türk halkına sağladığı kazançlar, verdiği umutlar geri alınabilecek, açtığı ufuklar kapatılabilecek; Atatürk devrimciliğinin Türk toplumuna açtığı yol, bir noktada tıkanabilecektir.

Fakat temeli Cumhuriyetin temeliiyle bir olan, gücünü ise halkın geniş bir kesiminden alan bu Partiyi, bu kaleyi yıkmak, veya örgütüne rağmen ele geçirmek kolay olmayacaktır. Böyle girişimlerde bulunanlar, doğrudan doğruya Cumhuriyeti tehlikeye düşürmenin ağır sorumluluğunu tarih önünde yüklenmiş olacaklardır.

▷ **TOPLUM — Genel Sekreterlikten ayrılrken, Türkiye'nin geleceği konusunda fazla iyimser değildiniz. Bu karamsarlığınızı bugün de koruyor musunuz? Yoksa geleceğe daha umutla mı bakıyorsunuz?... Neden?**

ECEVİT — Genel Sekreterlikten ayrılrken belirttiğim karamsarlık, Türkiye'nin uzun vadede geleceğiyle değil,

kısa vadeli geleceğiyle ilgiliydi.

Uzun vadede Türkiye'nin geleceği bakımından, bir yıl önce çok iyimserdim, bugün de çok iyimserim.

Bu iyimserliğimin baş kaynağı, Türk halkına olan inancımdır. Türk halkının, artık, gerçek demokratik rejim dışında bir rejimle yönetilemeyeceği kanısındayım. Kısa bir süre için, demokrasi-dışı rejim yürüyor sanılabilir; fakat zamanla bunun Türkiye için çıkar yol olmadığı görülecektir. Kendi kendilerini aldatmayanlar, bunu şimdiden görmektedirler.

Ben, Türk toplumunun, eğer dışardan veya içerden engellenmezse, demokratik rejim içinde bütün sorunlarını çözebilecek ve büyük sıçramalar yapabilecek bir siyasal ve sosyal bilinç düzeyine eriştiği kanısındayım. O nedenle de, demokrasiye ara verilmiş olarak geçen her günü, ülkemiz bakımından yitirilmiş bir gün sayıyorum.

Türkiye'yi 12 Mart 1971'e getiren olumsuz gelişmelerde, halkın hiçbir sorumluluğu yoktur. Bu gelişmelerin sorumluluğu, 12 Mart 1971 öncesi iktidarın ve bir bölüm aydınlarının.

Aydınlarımızdan bir bölümü halkı yeterince tanımamışlardır, halkla bütünleşmemişlerdir; o yüzden de önderlik ödevlerini yapamamışlardır. Demokrasinin de değerini bilmeyen bu aydınlar, 12 Mart 1971 öncesi dönemde, özgürlükleri sorumsuzca harcamışlardır.

Eğer bu tür aydınlarımız, 12 Mart 1971'den sonra aymağa, kendi kusurlarını görmeğe, halkımızın erdemlerini ve demokrasinin değerini anlamağa

başladılarsa, Türkiye'nin geleceğinden daha çok umutlu olunabilir.

Fakat eğer aydınlarımız arasında, son bir yılın acı deneylerine rağmen, bu uyanış noktasına ulaşmayanlar hâlâ çokça ise, o zaman, Türk halkının daha doldurulacak çilesi var demektir.

Bazıları diyebilirler ki,

Halka ve demokrasiye o kadar inanıyorsun ama, demokratik rejimde Türk halkı, ancak tutucu, sağcı partileri iktidara getiriyor...

Buna verilecek cevaplar bence çok açıktır :

● Türk halkı, ne zaman, kendi oylarıyla iktidara getirdiği bir tutucu, sağcı partiyi gene kendi oylarıyla iktidardan indirecek duruma yaklaşırsa, demokrasimiz bir kazaya uğramıştır, demokratik mekanizma durmuştur. 1960'da iktidarda bulunanlar durdurmuşlardı demokratik mekanizmayı... 1971'de de müdahale ile durmuştur.

● Türkiye'de, halkın oylarıyla gelen hiçbir iktidar, halkın oyuna dayanmaksızın - fakat aydınlarımızdan bir çoğunun alkışlarıyla - işbaşına gelen bugünkü hükümet kadar - ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda - tutucu ve sağcı olmamıştır.

Bundan Ordumuzun da ıstırap duymakta olduğuna inanıyorum. Fakat kabahat Orduda değildir.

Türkiye'nin ulaşmış olduğu ekonomik gelişme düzeyinde, çıkarları ülkemizin bozuk düzenine bağlı bulunan çevreler o kadar güçlenmişlerdir ki, onların gücü halkın gücüyle dengelemediği, geniş bir düşüncü özgürlüğüyle sınırlanmadığı zama-

ECEVİT'E GÖRE BUNALIMIN NEDENİ VE KURTULUŞ YOLU

mevda onlara kalmaktadır; devlet yönetimi, ister istemez, onların kesin elki altına girmektedir. Başka türlü olması mümkün değildir. «Reform Hükümeti» adı verilen Birinci Erim Hükümetinin acı sonu, bunun açık bir delilidir.

Türkiye gibi, zaman zaman askeri müdahalelerle karşılaşılacak başka ülkeler ordularından farklı olarak, ben, Türk Ordusunun siyasal iktidar hevesi beslemediği inancındayım. Türkiye'nin ve Türkiye'de demokrasinin uzun vadede geleceği bakımından iyimserliğimin bir başka nedeni de budur.

Gerçi, halktan güç alamayan bazı siyaset adamları veya siyaset heveslileri, kendi güçsüzlüklerini Ordu desteğiyle giderebilmek için, türlü tertipler yapmakta, Orduyu siyasetin derinlerine çekmeğe uğraşmaktadırlar.

Fakat ben, Ordumuzun, geri dönülemez noktaya varmadan önce, bu gibi tertipleri göreceğine ve bozacağına güveniyorum.

Orduyu içtenlikle düşünen ve sayan siyaset adamları, kendi siyasal amaçları için Ordudan yararlanmağa kalkışmayanıdır. Bu gerçeğin her geçen gün daha iyi anlaşılacağı, ve bugünkü rejimi tam kapalı bir rejime dönüştürme çabalarına Ordumuzun destek olmayacağı umudunu besliyorum.

▷ **TOPLUM — Böyle çabalar var mıdır?**

ECEVİT — Vardır... Özellikle son günlerde bu çabalar ileri bir ölçüye varmış ve açığa çıkmağa başlamıştır.

12 Mart 1971'den sonraki dönemde Parlamento, «partiler - üstü» denen hükümete, olağanüstü yardım ve kolaylık göstermiş olduğu hâlde, Sayın Başbakan, Amerika'dan döner dönmez, ayağının tozuyla, Parlamento'ya ve partilere karşı sert ve kararlı bir durum almıştır. Kendi başarısızlığının ve bugünkü rejimin özelliklerinden doğan başarısızlıkların sorumluluğunu çok haksız ve mübalâğalı biçimde,

Parlamentonun ve partilerin üstüne yıkarak, bu Parlamento'ya ve partilerle çalışılmayacağı havasına girmiştir. Adetâ Orduya «kapatın şunları» der gibi bir hava içindedir Sayın Başbakan... Kapatılmasalar bile, bütün bütün etkisiz kılınmalarını ister görmektedir.

Parlamento'ya ve partilere karşı, o arada özellikle partilerden birine, kendi eski partisine karşı, o parti içinde de özellikle kendisinin evvelce muhalefet etmiş olduğu büyük çoğunluğa karşı, demokrasiyle ve hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmayacak ve normal demokrasiye dönüşü güçleştirip geciktirecek bir takım tedbirler alınmasını istemektedir.

Kendisinin bu yoldaki girişimleri, eski partisindeki bazı yakın dostları tarafından da desteklenmektedir.

Bu amacını gerçekleştirmek üzere Sayın Başbakan, bir takım yersiz kuşkuları, kaygıları kışkırtmağa, duyguları körüklemeğe, belli ki, var gücüyle uğraşmaktadır. Hattâ, kendisinin sorumlu olması gereken konularda, kendisi aradan çekilip, eski partisile Orduyu karşı karşıya getirebilecek durumlar yaratmaktadır.

Ben, bu durumların ardındaki niyetin çok geçmeden farkedileceğine ve bu gibi niyetlerin ağına düşmekten sakınılacağına güveniyorum.

▷ **TOPLUM — Türkiye'nin içinde bulunduğu güç durumdan kurtulmasını sağlamak için somut önerileriniz nelerdir?**

ECEVİT — Önerilerim kısaca şunlardır:

● Hak ve özgürlükleri kısıcı, bugünkü olağanüstü rejimi sürekli kılıcı yasa ve Anayasa değişikliklerinden vazgeçmelidir.

● Siyasal partilerin iç işlerine doğrudan veya dolaylı müdahalelerden kaçınılmalıdır.

● Terörizm cezalandırılırken, demokrasiye dönüşü güçleştirecek, gereksiz yere martirler yaratacak ve kin tohumları ekip kan dâvaları başlata-

cak kadar ölçsüz tedbirlere başvurulmamalıdır.

● Bir an önce genel seçimler yapılmalıdır.

Bu önerilerin gerçekleştirilebilmesi için, Türk halkının sağduyusuna güvenmek yeterlidir.

Ben, Türk halkına güveniyorum.

Türk halkına güvendiğim için de, sorunlarımıza, serbest tartışma ve gerçek demokrasi ortamı içinde, ancak o ortam içinde, sağlıklı çözümler bulunabileceğine inanıyorum.

Türk halkının, ülke bütünlüğünü tehlikeye veya kendisini köle durumuna düşürebilecek hiç bir akıma kapılmayacağını biliyorum. Nitekim, bu türlü akımların serbestçe işlediği yıllarda, halk, o akımların üstünde kalmasını bilmiştir.

Türk halkı bir avuç mâceracının ardından sürüklenmeyecek kadar akıllı ve görgülü bir halk olduğu gibi, Türk Devleti de bir avuç mâceracının eylemlerine yıkılamayacak kadar güçlüdür.

Onun için, bir avuç mâceracının eylemlerinden paniğe kapılıp -veya o eylemleri bahane olarak kullanıp, Türk halkını, lâıyk olduğu özgürlüklerden ve demokratik rejimden yoksun bırakmayı kabul etmiyorum.

Yıkıcı veya bölücü akımlara karşı devlet ve toplum yapısının direncini artırmanın yolu, özgürlük ve sosyal adalet içinde hızlı gelişmeyi sağlayacak yapı ve düzen değişikliklerini bir an önce gerçekleştirmeğe başlamaktır.

Böyle değişiklikler de, ülkemizde artık, ancak halkın oyu ile ve desteği ile yapılabilir. Yapılacaktır da...

C.H.P., o yönde beliren halk eylemlerinin etkisiyledir ki yeni tutumunu oluşturmağa başlamıştır.

Türk halkı, aydınlık bir geleceğe doğru kendi yolunu kendi başına bulabilecek noktaya gelmiştir. Yeter ki gölge edilmesin!

bütçe

Kambur üstüne kambur

Her yıl dikkatleri Meclislerde toplayan ve görüşüldüğü iki ay içinde siyasi hayatın başlıca konusu haline gelen Bütçe Kanunu, bu yıl, her zamankinin aksine, Meclislerden «sessiz sedasız» geçiverdi.

Bütçenin, Anayasasının açık hükmüne aykırı olarak, memur terfilerini ertelemeyi öngören hükmü dışında, parlamenterlerin de ilgisini çeken bir yeniliği olmamıştır. Planlı kalkınma döneminin ilk üç yılından sonra başlayan «masrafçı bütçe» geleneğine Erim hükümetinin üyeleri de uymuş ve yatırım için ayrılan ödenekler, son on yıl içinde en düşük oranı bulmuştur.

Erim hükümetinin bütçesi üzerinde yapılan araştırmalar, bu yıl bütçe gelirlerinin yine en çok vergilerden olacağını ortaya koymaktadır. 1972 yılı içinde gerçekleşeceği tahmin edilen 51,9 milyar lira devlet gelirinin 45 milyar liralık kısmı vergilerden sağlanacaktır. Devlet işletmeciliği, devlet tarafından yapılan hizmetler, katma bütçeli daire-

lerin gelirleri gibi diğer devlet gelirleri ise 6,1 milyar lirayı bulmaktadır. Buna göre, Devlet, elde ettiği her 100 liradan 87 lirasını vergiden, 8,7 lirasını devlet işletmelerinden, 1,3 lirasını Hazinenin aldığı çeşitli fonlardan, 3 lirasını ise katma bütçeli kuruluşlardan alacaktır.

Değirmenin bütün yükümlü çeken vergilerin içinde en yüksek yeri, gelir vergisi teşkil etmektedir. Beyanname gelir vergisi payının git-tikçe azalmasına karşılık, bordrolardan kesilen gelir vergisi tahsilâtı bu yıl artmasına devam edecektir. Böylece, Erim hükümetinin bütçesine suyu, dargelirli, sabit geliri ve vergisini devlet zoruyla düzenli olarak ödeyen yurttaşların taşıyacağı anlaşılmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre, Erim hükümetinin alacağı 100 liralık vergi gelirinin 25 lirasını gelir vergisi oluşturacaktır. Buna karşılık, son yıllarda anonim şirket, holding ve benzeri isimler altında bin-

100 TL

87.0 LIRASINI VERGİLERDEN

8.7 TL. VERGİ DIŞI GELİRLERDEN

1.3 LIRASINI FONLARDAN

3.0 TL. KATMA BÜTÇELERDEN

DEVLETİN GELİRLERİ

Devlet, kasasına giren her 100 liranın :
87.0 lirasını vergilerden
8.7 lirasını vergi dışı gelirlerden
1.3 lirasını fonlardan
3.0 lirasını katma bütçelerden sağlıyor.

lercesi kurulan ticari ve sınıai kurumlar, kurumlar vergisi olarak, 100 liranın sadece 550 kuruşunu karşılayacaklardır. Bu yıl tasarruf bonosunun yerini alan ve bir nevi, tasarruf bonosunu tekrar halka ödetmek usulü demek olan Mall Denge vergisinden 7 lira, üretici ve imalatçılardan alındığı halde fiyat-lara eklenerek halka yansıtılan istih-sal vergisinden 8, yine dolaylı olarak halkın ödediği gümrük vergisinden 7, tekel vergisinden ise 7,5 lira, devletin aldığı her 100 liranın içinde bulunacaktır. Buna karşılık, bu 100 liralık devlet gelirinin 160 kuruşunu emlak vergisi, 24 kuruşunu veraset ve intikal vergisi, 140 kuruşunu ise emlak alım vergisi teşkil edecektir. Diğer vergi ve harçların geliri ise her 100 lirada 29 lira 78 kuruş olacaktır.

Vergilerin vasıtalı ve vasıtasız oluşu, onların kimlerin cebinden daha çok çıktığını gösteren bir ölçüdür. Gerçekten, mali gücü yüksek olan yurttaşların, mali gücü yetersiz olanlarla eşit olarak katıldıkları vasıtalı vergilerin yükümlü daima az gelirliiler yüklenirler. Gelir vergilerinde olduğu gibi vasıtalı vergilerde de yükü, dar ve sabit gelirliilerin taşıyacağı gözönünde tutulursa, değirmenin suyunun tamamını veya tamamına yakını, zaten pahalılığın pençesinde bulunan, halkın ödeyeceği iyice ortaya çıkmaktadır.

Maliye Bakanlığında hazırla-

50.8 TL.
CARİ
HARCAMAYA30.7 TL
SERMAYE
TEŞKİLİNEDEVLET GELİRLERİNİN
BÜTÇEDE DAĞILIŞI

Devlet, aldığı her 100 liranın :
50,8 lirasını cârî harcamaya
30,7 lirasını sermaye teşkiline
18,5 lirasını yatırımlara ayırmakta.

18.5 TL.
YATIRIMLARA

nan istatistik bilgilere göre, bu yıl her yurttaş, ortalama olarak 1284 lira vergi verecektir. 1 milyon liradan fazla gelir beyan eden yurttaşların, bu 1284 liranın sadece yüzde 12'sini ödeyeceklerini söylemek de, vergi yükünü hangi yurttaş grubunun omuzlarında taşıdığını göstermeye yetmektedir.

DEĞİRMENİN SUYU NEREYE?

Dökme suyla doldurulan Erim hükümetinin bütçesinin gider kalemleri incelendiği zaman varılan sonuçlar, bizzat Başbakanı tekdüz etmektedir. Gerçekten, Başbakan Nihat Erim, hazırladıkları Bütçeyi savunan bir konuşmasında, Bütçenin «yatırımcı» olduğunu söylemişti. Yatırıma ağırlık veren bütçeler suyu taşıyanlara ne kadar ağırlık verilerse versinler, gelecekteki mutlu dönemlerin hazırlayıcısı ve müjdecisi oldukları için sevinçle karşılanırlar. Ne var ki, 1972 Bütçesinin rakamları, sadece Başbakan Erim'i tekdüz etmekle kalmamakta, üstelik, verginin bütün yükünü omuzlarında taşıyanlara hiç bir mutlu geleceğin müjdesini de vermemektedir.

Yatırımcı bütçe, yatırıma ayırıldığı harcamaları artmaya başlayan bütçedir. Masrafçı bütçe ise, verimsiz harcamaları, Bütçe Kanunlarının diliyle «câri harcamaları» yüksek olan bütçe demektir. 1972 bütçesi «masrafçı bütçe» dir.

Buna göre, 1972 yılında Devlet, yurttaşlardan aldığı her 100 liranın 50 lira 80 kuruşunu câri harcamalara (memur maaşlarına, yönetim, hizmet ve kurum giderlerine) ayıracaktır. Bu 100 liranın sadece 18 lira 50 kuruşu yatırıma ayrılacaktır. Buna karşılık, dış devletlere olan borçların ödenmesine, uluslararası kurumlara üyelik ödentisi yatırılmasına, dernek, birlik ve benzeri kuruluşlara verilecek yardımlara ve kamulaştırmalara ise bu 100 liranın 30 lira 70 kuruşu ayrılmıştır.

Bütçede gösterilen ödeneklere göre yapılan hesaplar ise, bir yurttaşın en fazla ödemeyi savunma hizmetlerine yaptığını göstermektedir. Gerçekten, bu yıl bir yurttaş, Millî Savunma Bakanlığının câri harcamaları için 227 lira ödeyecektir. Buna karşılık, her yurttaş, Millî Savunma Bakanlığının yatırım harcamaları için sadece 2 lira verecektir.

İkinci sırayı alan Millî Eğitim Bakanlığı, fert başına 191 liralık câri harcama, 750 kuruşluk yatırım harcaması yapacaktır. Üçüncü sırayı alan Sağlık Bakanlığı ise bu yıl her yurttaştan 60 lira câri gider, 170 kuruş da yatırım gideri isteyecektir.

Devlet bütçelerinin bellibaşlı üç kalemini teşkil eden savunma, eğitim ve sağlık hizmetlerinin devlet kasasından aldığı ödenekler 1945 yılından bu yana, savunma hizmetleri lehine bozulmuştur. Oysa savaş yıllarında bile, bu üç gider kalemi, eşitliklerini korumuşlardı.

Bu yıl en az câri gideri olacak, buna karşılık en fazla yatırım yapacak bakanlık, Bayındırlık Bakanlığıdır. Yurttaşlar, Bayındırlık Bakanlığına, memurlarının maaşlarını ve yönetim giderlerini ödemesi için 370 kuruş verecekler; buna karşılık, Bayındırlık Bakanlığı, her yurttaştan, yatırım için 53 lira isteyecektir.

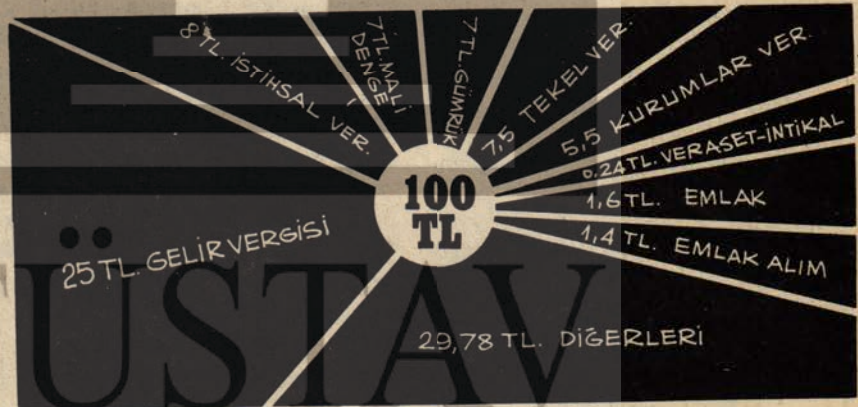
Sanayi Bakanlığı ile Enerji Bakanlığı, câri gider olarak 70 ve 30 kuruş isterlerken; birincisi 1, ikin-

cisi 8 liralık yatırım gideri talebetmektedir.

Bu yıl hazırlıkları yapılacak iddia edilen toprak reformunun en önemli gereği olan kadastro hizmetlerini yürüten Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün cârileri için 5, yatırım harcamaları için ise sadece 1 lira ödenecektir. Oysa, ciddiyetle yapılacak toprak reformu ön hazırlık çalışmalarının fert başına 1 liradan daha pahalıya malolacağı açıktır.

TAŞINAN SUYLA

Erim hükümetinin uygulamaya hazırlandığı ikinci bütçe olan 1972 Bütçesi, özette, yeni hiç bir atılıma elverişli olmayan, verimsiz harcamaları olağanüstü şişirilmiş ve yatırıma, sadece «gelenek» olarak ödenek ayrılmış bir bütçe görünümündedir. Üstelik bu bütçenin bütün yükünü yine gelir vergisi mükellefleri yükleneyecektir. Dar gelirli ve vergileri, işveren olan devlet tarafından kesilen yurttaşların taşıdıkları suyla dolacak değirmenin dolabı ise, bu suyu verimsiz yerlere saçmaktan başka işe yaramıyacak, taşınan suyla öğütülen un ayrı ellere gidecektir.

KİŞİ BAŞINA CÂRİ VE YATIRIM HARCAMALARI PAYI

Kurumun Adı	Kişi Başına	
	Câri TL	Yatırım TL
Millî Savunma	227.—	2.—
Millî Eğitim	191.—	7.50
Sağlık	60.—	1.70
Tarım	21.—	1.—
Tapu Kadastro	5.—	1.—
Bayındırlık	3.70	53.—
Sanayi	0.70	0.10
Enerji	0.30	8.—
Diğerleri	182.—	50.—

VERGİLERİN DAĞILIŞI

VERGİNİN ADI	HER 100 LİRALIK VERGİ GELİRİ İÇİNDEKİ PAYI
Gelir Vergisi	25 TL.
İstihsal Vergisi	8 TL.
Malî Denge	7 TL.
Gümrük	7 TL.
Tekel	7,5 TL.
Kurumlar	5,5 TL.
Emlâk	1,6 TL.
Emlâk Alım	1,4 TL.
Veraset - İntikal	0,24 TL.
Diğerleri	29,78 TL.

İrlanda

Sakin geçen iki gün

Kuzey İrlanda ekonomisine yaklaşıklık olarak 146 milyon Türk lirasına malolan iki günlük grevden sonra protestanlar, geçtiğimiz hafta çarşamba günü işbaşı yaptılar.

Aynı gün Belfast'ta dört bomba patladı. Bombalardan sonuncusu, Belfast belediye binasının az ötesinde park eden bir arabaya bırakılmıştı. Bir İngiliz istihkâm subayı, bombayı zararsız hale getirmeye çalışırken hayatını kaybetti. Londonderry'de de, askerlerle âsiler arasında ateş, karşılıklı devam etti, durdu. İki bomba da burada patladı, can kaybı olmadı. Ertesi gün, 30 mart perşembe sabahı, İrlanda Avam kamarası Stormont'un üyelerinden, katolik Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi mensubu Ivan Cooper, bir suikastten kıl payıyla kurtuldu. Arabasına doğru ilerlerken, otomobilinin havaya uçtuğunu gördü.

Kuzey İrlanda'da son üç yılın en sâkin geçen bu iki gününün bilançosu : Bir ölü, bir suikast, altı patlama, sayısız çatışma.

Kuzey İrlanda'da günler böyle geçip gidiyor.

24 martta İngiltere hükümeti, Kuzey İrlanda'nın iç yönetimine elkoymaya karar verdi ve 1969 ağustosundan bu yana yeryüzünün en hareketli, en hırçın köşesi halinde kaynayıp duran bu ülkede, gelişmeler, böylece yeni bir safhaya girdi.

Nedir sorun, ne oluyor? Kim, neye, neden karşıdır? Ne vardır temelde uzlaşılamiyan? Uzlaşmak şöyle dursun, İrlanda'ya rahat yüzü göstermeyen nedir?

Olaylar patlak veriyor

1968'de katolikler (Bakınız :

çerçevele yazı), oy vermede, konut ve işbulmada karşılaştıkları ayrımlı karara karşı olduklarını belirttiler.

Katoliklerin Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi, «siyasi başarılarını perçinlemek için», şiddete son verilmesini istedi. Partiye göre, bu durum, katolikler hesabına bir zafer değil, bütün İrlandalılar için anlaşma yolunda ilk adımdır.

Bahtsız bir ada

İrlanda Cumhuriyet ordusunun geçici kanadı, sivil hedeflere karşı,

dört haftalık ateş-kes ilân etti. Bu karar, bir uzlaşma zemini bulunmasında cesaret verici olarak görül-mektedir.

İrlanda Cumhuriyet ordusunun kökleri, İrlanda'nın altmış yıl önceki bağımsızlık mücadelelerine dayanmaktadır. İki yıl önce, kuruluş bünyesinde beliren görüş ayrılıkları, «geçici» ve «resmî solcu» olarak adlandırılan iki kanadın doğmasına yol açtı. Bu iki kanat, zaman zaman, ortak hareket etmekte, arada bir, farklı tutumlar takınmaktadır.

İŞTE İRLANDA

Britanya adasının batısında, ortası yayla, çevresi dağlık, tepelik, adı gibi zümrüt bir adadır İrlanda. Kıyıları küçük koylar, körfezlerle doludur. Ortalama yıllık sıcaklık, kuzeyde 9, güneyde 11 derecedir. Sayısız gölleri vardır. En ünlüsü, Killarney'dir. En önemli nehri de, Shannon. Halk tarımla, ormancılıkla, balıkçılıkla uğraşır. Güneydeki İrlanda Cumhuriyetinin 1969'da ithalâtı 1 milyar 416 milyon, ihracatı 888 milyon dolardır. 1970'de ise ithalâtı 1 milyar 569 milyon, ihracatı 1 milyar 35 milyon dolar. İrlanda Cumhuriyeti, Ortak Pazarın yeni üyelerindendir.

Ada, Türkiye'nin onda birinden biraz küçüktür. Güneyde, adanın büyük kısmını kapsayan İrlanda Cumhuriyetinde, yaklaşık olarak 3 milyon kişi yaşamaktadır. Kuzeyde, İrlanda cumhuriyetinin beşte biri kadar olan Kuzey İrlanda'nın nüfusu ise 1,5 milyonu biraz aşmakta

Güneyde halkın yüzde 90'dan fazlası, kuzeyde ise ancak üçte biri katoliktir.

İngilizler Adada

İngilizlerin İrlanda'yı istilası, 12. yüzyılda başladı. 700 yıl, büyük ayaklanmalar ve İngilizlerin bunları acımadan bastırmalarıyla geçti. 1916'daki kanlı paskalya ayaklanması başarısızlıkla sonuçlandı ama, ardından çete savaşları geldi. İrlanda, başkaldırmıştı. «Siyahlar ve Esmerler» olarak adlandırılan İngiliz birlikleri, buna, çok sert karşılık verdiler. Dublin'deki İrlanda Parlamentosu Dail Eireann, 1919 ocağında, bağımsızlık isteğini teklif etti. İrlanda, o tarihe kadar, 32 yönetim birimi (County = Kontluk)nden oluştu. (Şimdi de öyledir.) İngiltere, altı kuzey ve yirmi altı güney kontluğuna, 1921 aralığında dominyon statüsü tanıdı. Kuzey İrlanda bunu kabul etmedi. Burada, İskoçyalı

protestanlar çoğunluktadır ve bunlar, İngiliz yönetiminden memnundurlar. Güneydeki Serbest İrlanda Devletinin Anayasası 11 aralık 1922'de kabul edildi. Kuzey İrlanda, bu anayasayla bağılı olmadığını, kendi anayasasını hazırlayacağını, İngiltere ile imzaladığı bir anlaşmada belirtti, 12 aralık 1922'de kendi anayasasını ilân etti.

Güneydeki Serbest İrlanda, daha sonra, 29 aralık 1937'de, yeni bir anayasa yaptı. Bu Anayasa, İrlanda dilinde devletin adı Eire, İngilizcede İrlanda olarak açıklandı ve demokratik, egemen bir devlet olduğu ilân edildi.

21 aralık 1948'de bir İrlanda Yasası, ülkenin artık bir dominyon değil, bir cumhuriyet olduğunu ilân etti ve ülkeyi İngiliz Milletler Topluluğundan çekti. 1949'da İngiliz Parlamentosu, iki tasarrufu da tanıdı, ancak, altı kuzeydoğu kontluğunu kendine bağlamak istediğini tekrarladı.

BİR PATLAMA SONRASI VE BAŞBAKAN FAULKNER : Şiddet, şiddet

Geçici kanat, Güneyin Kuzeyle mutlaka ve bir an önce birleşmesini istemektedir. Kısa adıyla İra diye tanınan ve merkezi Dublin'de bulunan ordunun resmî kanadı ise, protestanları fazla tedirgin etmeden amaçlarına ulaşmak gerektiğini ileri sürmektedir. Bir yığın başka örgüt de vardır ve hepsi de Güneyde birleşmeden yanadır. Ancak taktikleri farklıdır. Bunlar arasında en önemlileri, «Yurttaşlık Hakları İçin Birleşme Örgütü», «İrlanda Çalışanlar Partisi», «Kuzey Direnme Hareketi» dir. Örgütlerin en etkili, «Yurttaşlık Hakları İçin Birleşme Örgütü», protestanları ürkütmekten çekinmektedir. Ne var ki, bu yüzden, sokağın sesini yansıtmak iddiasındaki «Kuzey Direnme Hareketi» güçlenmektedir. Ama şüphesiz, hepsinden önemlisi, İrlanda Cumhuriyet ordusunun tutumu ve son, yönetime elkoyma kararının bu bahtsız adanın yakın geleceğinde olumlu rol oynayıp oynamıyacağıdır.

Ve nihayet..

Olaylar bu yıl da devam etti. 6 şubatındaki gösterilerde, İngiltere-parlamentosundaki Kuzey İrlanda temsilcilerinden, ünlü kadın milletvekili Bernadette Devlin tutuklandı.

24 martta, İngiltere'nin Kuzey İrlanda'nın iç yönetimine elkoyma kararından sonra, 28 martta, yarım yüzyıllık otonomi sona erdi. Kendilerinin Ulster olarak adlandırdıkları Kuzey İrlanda'yı, bir yıl süreyle, İngiliz Devlet Bakanı Whitelaw yönetecektir. Ulster parlamentosu, 18 nisan 1973'e kadar, çalışmalarını durdurma kararı aldı.

İngiltere Başbakanı Edward Heath, yönetime elkoyma kararını, Başbakan Faulkner'e sunduğu üç

maddelik öneriler kabul edilmediği için almış bulunmaktadır. Bu önerilerde, âsayaşın korunması için İngiltere hükümetine bazı yetkiler tanınması, mahkeme kararı alınmadan tutuklama usulünün yumuşatılarak, İrlanda Cumhuriyet Ordusunun tedhisleri için öne sürdüğü gerekçenin kaldırılması ve katoliklere eşit haklar verecek reformların yapılması bulunuyordu. Faulkner bunları kabul etmedi, yönetime elkonulunca da istifa etti.

İngiltere'nin kararıyla katolikler başarı kazanmış görünmektedirler. Dış politika yorumcuları ise, bu kararın, İrlanda sorununa çözüm teşkil edecek Güney - Kuzey birleşmesinde bir aşama olduğunu belirtmektedirler.

Son karar, Kuzey İrlanda'nın ılımlı iktidar partisi Birlikçi Partinin istifa eden başbakanı Brian Faulkner'le, sertlik yanlısı muhalefetteki Vanguard Partisi lideri William Craig'i birleştirmiş bulunuyor. Protestanların her iki siyasi lideri de tutumu protesto için büyük gösterilerle olayları başlattılar. Katolik azınlık, mahalli seçimlerde oy kullanabilmek için mülk sahibi olma şartının aranmamasını ve «Bir adam, bir oy» ilkesinin kabulünü istedi. Göstericilerle polis ve karşı gösterici protestanlar arasında şiddetli çatışmalar patlak verdi.

12 ağustos 1969'da protestan cranjistler, katoliklere karşı 1689'da kazandıkları zaferin yıldönümünü kutlamak için bir geçit töreni düzenlediler. Tören, Belfast'ta bir ayaklanma halini aldı. İngiliz askerleri müdahale ettiler. Beş kişi öldü ve şiddet hareketleri bütün Kuzey İrlanda'ya yayılmağa başladı.

Bunalımın patlak vermesinden

bu yana, ölenlerin sayısı, 20 martta, 282 olarak açıklanmıştı. Şu sıralarda 300'e yaklaşmış bulunuyor.

Olaylar, iki Kuzey İrlanda başbakanının istifasına yol açtı. Geçen yılın 23 martında, çoğunluk partisi Birlikçi Parti, başbakanlığa, ılımlı Chichester Clark'ın yerine Brian Faulkner'i aday gösterdi. Faulkner, «güveni lade» sloganıyla tedbirler almağa başladı. 50 yaşındaki Faulkner, eski İçişleri Bakanı ve sertlik yanlısı, Vanguard Partisi lideri William Craig'i seçimlerde yenilgiye uğrattı ama, sorunlara çare bulamadı.

Olaylar savaşa dönüştüğünde Başbakan, «can ve mal güvenliği için» mahkemesiz tutuklama kararı aldı. 12 ağustosta, son elli yılın, Kuzey İrlanda'daki en şiddetli olaylarında 25 kişi hayatını kaybetti.

28 Eylülde, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti başbakanlarının, İngiltere Başbakanıyla ortak toplantılarında yaptıkları «şiddete son verme» çağrısı da etkili olmadı.

Ürdün

Kral Hüseyin'in plânı

Geçtiğimiz ayın tam ortasında, Ürdün'ün 37 yaşındaki hâlâ genç Kralı Hüseyin, Ürdün nehri'nin her iki yakasından gelen 500 kişilik bir topluluk önünde ulusuna bir mesaj okuyordu. Mesaja göre, Haşimî Ürdün Krallığı, bundan böyle Birleşik Arap Krallığı adını alıyordu. Krallık, iki federe eyaletten oluşacaktı: Ürdün ve Filistin. Birinin merkezi Amman, öbürününkü Kudüs'tü. Amman, aynı zamanda, yeni krallığın da başkenti olacaktı. Kral, devlet başkanı olarak, merkezi yürütme gücünü elinde bulunduracak ve krallığın bütünü üzerinde yetkili olacak bir bakanlar kuruluyla birlikte çalışacaktı. Yasama gücünü bir millî meclis temsil edecekti. Eyaletlerden herbiri, kendi yürütme gücüne ve eyalet asıllı bir genel valinin başkanlığında bir bölgesel bakanlar kuruluna sahip bulunacaktı. Kral bu projenin ancak Şeria (Ürdün) nehrinin batısındaki Filistin topraklarının geri alınmasından sonra gerçekleşebileceğini belirtiyordu.

Kral Hüseyin'in plânı, derhal, çok sert tepkilere hedef oldu. Fi-

listin Direnme Örgütleri, plânı reddettiler. Çeşitli Arap başkentlerinden protestolar yağmağa başladı. El Feth, 17 mart günlü bildiriyle, «Haşimî ailesinin temizlenmesini» istedi. Bir gün sonra, Mısır, Libya ve Suriye'den oluşan Arap Cumhuriyetleri Birliği'nin Başkanlık Konseyi, «Hüseyin'in plânını kesinlikle kabul edilmez» bulduğunu ilân etti.

İsrail'in tepkisi de pek yumuşak sayılmazdı. Başbakan Golda Meir, plânın «barışa yardımcı olmayacağı» söyledi. Ancak, söylentiler çeşitliydi. Fransız Express dergisi, İsrail'e Kral arasındaki gizli mektuplaşmaları yayınladı. Hüseyin'in, İsrail yöneticileriyle teması bilinmiyor değildi ama, bu plânın hazırlanmasında İsrail'in payı olduğu iddiası pek aydınlığa kavuşmadı.

Yorumcular, Şeria'nın batı kıyısındaki toprakları elinde bulunduran İsrail'in buradan çıkmak niyetinde olmadığını belirtmektedirler.

Biraz tarih

Bilindiği gibi, Kral Abdullah. 1945'te Ürdün'ü kurduğunda, ülke sadece Şeria nehrinin doğusundaki topraklardan ibaretti. 1947 taksim kararıyla Şeria nehrinin batısındaki topraklar Filistin Arap Devletine ayrılmıştı. Filistin'in taksimi yüzünden çıkan Arap - İsrail savaşı Ürdün'e yaramıştı: Savaş sonunda Arap Filistinli olacak toprakların büyük kısmı İsrail'in, bir kısmı Ürdün'ün, Gazze şeridi de Mısır'ın eline geçti. Filistinliler, bu yüzden, İsrail'i olduğu kadar Ürdün'ü de istilâci olarak nitelemektedirler.

Şeria'nın batı yakası, 1967 savaşında İsrail'in eline geçti. Gazze de Mısır'ın elinden çıktı. 25 yıldır, Gazze'de, Şeria'nın batı yakasında, Suriye ve Lübnan'daki kamplarda büyük yoksulluklar içinde bulunan Filistinliler de, bu yeni durumla birlikte, bu defa, hiç kendilerinden olmayan bir ulusun egemenliğini kabule zorlandılar.

Dış politika yorumcuları, Şeria'nın batı yakasının İsrail için de bir sorun olduğuna, bu toprakları ne yapacağını henüz açıklamamış bulunmasına dikkati çekmektedirler. İsrail, kesinlikle, «Suriye'den ele geçirdiğim Golan tepelerini ve Mi-

GOLDA MEİR KRAL HÜSEYİN Gizli mektuplaşma mı?

sır'dan aldığım Akabe körfezinin girişindeki Şarmelşeyhi geri vermeyeceğin. Kudüs'ün doğu bölgesini asla elimden çıkarmak niyetinde değilim» demektedir.

İsrail'in olup bittileri

Haftanın sonundaki gelişmeler, Şeria'nın batı yakasındaki Samarya ve Jeriko şehirlerinde, İsraililerin gözetimi altında yapılan belediye seçimlerine katılma oranının yüzde 84 gibi çok yüksek bir rakama ulaştığını ortaya koydu. Ürdün rejimi altında hiç ulaşılamiyan bu katılma, İsrail için büyük bir başarı sayılmaktadır. Bu arada İsrail'in, olup-bitenlerle ilerlediği de gözden kaçmamaktadır. Şeria'nın batı yakasında kibutzlar kurulmakta, çiftçi askerler için nahallar tesisine gidilmektedir. Bu tesislerin, özellikle, ilk elde Şeria nehrinin kıyısından başlamasına dikkat edilmektedir. Böylece İsrail, sınırlarını garantiye almak için elinden ne gelirse yapmaktadır. Öyle ki, kendi içinden bile sesler yükselmeğe başladı: Mapam Partisi Genel Sekreteri Meir Yaari, İsrail'in, işgali altındaki topraklarda başvurduğu olup-bittelerin, istenen görüşme havasının meydana gelmesi için hiç de olumlu etki bırakmayacağını ileri sürdü. Durum, Yaari'nin haksız olmadığını gösteren örneklerle dolu: İsraili yöneticiler, Gazze'nin, İsrail'in bölünmez

bir parçası olduğunu açıklarlarken, iclerinden en yetkilisi, Başbakan Meir, Şeria'nın batı kıyısındaki dışişleri bakanlarının adıyla anılan Al-lon plânıyla öngörülen toprak ilhaklarının, düşünülenin en azı sayılması gerektiğini belirtti.

Olup-bittiler nereye kadar gidecek? Bilinmemektedir.

Tepkiler genişliyor

Bu arada Kral Hüseyin, federasyon plânında ısrara devam etmektedir. Ürdün parlamentosu, birleşik krallığın kurulması için anayasada yapılması gerekli değişiklikleri görüşürken, batılı çevreler, plân karşısında Kahire'nin gösterdiği kesin tutumun henüz belirmemiş olduğunu ileri sürmektedirler. Plânın açıklanmasından hemen sonra gösterilen şiddetli tepkiye rağmen, Mısır Başkanı Sadat'ın, bir çalışma grubu teşkil ederek, plânı enine boyuna incelemesi, Mısır'ın henüz son sözü söylemediği şeklinde yorumlandı. Ancak, yarı resmî El Ahram gazetesi, Filistin dâvasının ortadan kaldırılması için, ortak Amerikan - Ürdün plânı olarak nitelediği Hüseyin'in tasarısının tasvip görmediğini ispat amacıyla, Filistinlileri belediye seçimlerini boykota çağırdı.

Yukarıda da belirtildiği gibi, başarısızlıkla sonuçlanan bu çağrıdan sonra durum hâlâ aydınlanmış değildir. Kesin olarak karşı çıkan direnme örgütleri ise, Kral Hüseyin'in, «kurtuluş için halkın emelleri ve ulusun birliğine dayanan yeni bir döneme girilebilmesi maksadıyla hazırladığımı» söylediği, «bu teklifler, Filistin halkının meşru haklarını yeniden elde etme azmine de dayanmaktadır» dediği plâna karşı, 1970 eylülündeki fedayilerin kitle halinde öldürülmesi olayını hatırlatmakta ve Kral ailesinin ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmektedirler.

OKTAY AKBAL

10 NISANDAN İTİBAREN

BARİŞ gazetesinde

8 sayfalık **BARİŞ** 50 kr.

kürtaj

karışık bir konu

Kürtajın serbest bırakılması için Avrupa'nın bazı ülkelerinde girişilen kampanya yaygınlaşırken, yurdumuzda da bu konuda çalışmalar yapılmakta olduğu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Cevdet Aykan tarafından açıklandı.

Aykan, İcel Bağımsız Milletvekili Celâl Kargılı'nın bir soru önergesine verdiği yazılı cevapta, geçtiğimiz yılın sonunda kurulan bir komisyonun bu konuyu incelemekle olduğunu söylüyor, «**kürtajın toplumumuzda ve yurt dışına giden kadın işçilerimizde ciddi bir sosyal sağlık sorunu olduğunu**» belirtiyordu.

Sağlık Bakanı, üniversitelerin ekonomi, hukuk, doğum ve kadın hastalıkları profesörleri ile Sağlık Bakanlığı yetkililerinden kurulu komisyonun, ilk toplantısında, kürtajın serbest bırakılması görüşünde birleştiğini ve konunun ayrıntılarını alt-komisyonla incelediğini söylüyor ve açıklamasını şöyle bitiriyordu :

«**Kürtaj konusunun, fayda ve sakıncalarını dikkate alarak ve bu konuda topluluğumuzda yapılabilecekleri de gerçekçi bir tutumla değerlendirerek, makûl bir zaman sü-**

resi içinde uygulamaya koyacağımızı ümit etmekteyim.»

Türkiye'de on yıla yakın bir süredenberi uygulanmakta olan doğum kontrolü çalışmalarının, başlangıçta umulan sonucu vermediği ve nüfusumuzun, Devlet Plânlama Teşkilâtının deyimiyle, «**yüksek doğurganlık hızı**» ile arttığı, son sayım sonuçlarından anlaşılmış bulunuyor. Oysa, plânlı kalkınma uygulamasının ilk yıllarında, doğum kontrolü çalışmalarının olumlu sonuçlar vereceği ve nüfus artış hızımızın bu suretle yavaşlayacağı umulmaktaydı. Ne var ki, doğum kontrolü çalışmalarının, kadınların çekingenliği ve el altından yapılan «**güناه**» propagandası yüzünden istenilen düzeye ulaşmaması, umutları boşa çıkarttı.

D Ü N

Doğum kontrolü çalışmaları beklenen sonucu vermediği gibi, Ceza Kanununa göre suç sayılan kürtaj ve çocuk düşürmeler de azalmıyordu. Parası olan kürtaj yapıyor, parası olmayan ise, ilkel yöntemlerle çocuk düşürmeye kalkışıyor ve bu çabalar, tabii, zaman zaman fâciayla sonuçlanıyordu.

Kürtaj ve doğum kontrolü, yurdumuzda, 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu ile yasaklanmıştır. 1927 sayımı sonuçlarına göre, 13,5 milyon olan nüfusumuzu hızla artırmak zorunluğu, «**kasten çocuk düşürme ve düşürtme**»yi suç sayıyor, buna paralel olarak 1930 yılında, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile Sağlık Bakanlığına «**doğumları artırma ve kolaylaştırma**» görevi veriliyordu. Hattâ, beş çocuk sahibi babaların «**Yol vergisi**»nden «**muaf**» tutulması gibi yollarla nüfus artışı sağlanmağa çalışılıyordu. Bu çabalar, «**on-**

yılda onbeş milyon genç yarattık her yaştan» demek olanağını yaratıyor ve nüfusumuz 1935 sayımı sonuçlarına göre, 16 milyonu aşıyordu. 16 milyon nüfus da yetersiz görüldüğü için, yeni tedbirler alınması gerekiyor ve 1936 yılında, Ceza Kanununda yapılan değişiklik'le, «**kısırlaştırma ve gebelik önleyici bilgileri yaymak**» da suç sayılıyordu. Tabii, aynı yılların bir diğer özelliğide çocuk ölümlerinin yüksek oluşuydu. Her 100 çocuktan 24'ü, on yaşına gelmeden ölüyordu. O halde, o kadar çok doğum olmalıydı ki, sağ kalanlar nüfusumuzu artırma-ya yetsindi.

Bu anlayışın ışığında yürütülen çabalar, nüfusumuzu, 1940'da 17.821 milyona yükseltiyor ve artış gittikçe büyüyen bir hızla sürerek, 1945 de 18.790, 1950'de 20.947, 1955'de 24 ve 1960'da ise 27.755 milyona yükseliyordu.

BUGÜN

Doğum kontrolünün kabul edilip uygulanmaya başlandığı 1965-1970 yılları arasındaki dönemde ise nüfus, 31 milyondan 36 milyona yükseldi. Bu, binde 26 artış demektir. 1940-1945 yılları arasında artış hızı, binde 15 eksiğiyle, binde 11'dir. Hesaplar, bu tempoda gidilmesi hâlinde, Türkiye nüfusunun 1975'te 42.5, 1980'de 50, 1985'de ise 60 milyona ulaşacağını ortaya koymaktadır. İşte bu rakamlar, dünyanın her yerinde olduğu gibi, yurdumuzda da ilgilileri kara kara düşündürmektedir. Kürtajın serbest bırakılması görüşünün yaygınlaşmasının bir nedeni de budur.

Nüfus çokluğu bakımından Dünyada onbeşinci, Avrupa'da ise beşinci gelen Türkiye'de, nüfus artışını önlemek için alınacak tedbirlerin, özellikle, tek eğlence olanağının çocuk yapmak olduğu köy ve gecekondu semtlerine yönelmesi gerektiğini belirten yetkililer, konunun aynı zamanda eğitimle ilgili olduğunu söylüyor ve bu eğitimi sağlayacak örgütün henüz kurulamamış olmasından yakınıyorlar.

Nüfus artışının, giderek, doğal kaynakların beslemeye yetmeyeceği bir düzeye ulaşacağı, ekonomik gelişmenin, artan nüfusa iş bulmakta bütütin âciz kalacağı düşüncesi, yetkilileri, doğumları azaltacağı umulan kürtajı serbest bırakmaya zorluyor.

ÇOK ÇOCUKLU GECEKONDULULAR : Ekmek azaldıkça...

Becket

Yurt yönetimi oyunu

ÖMER ATILÂ

Anouilh, Türkiye'de tanınan çağdaş yabancı yazarların başında gelir. İki savaş arasında ilk ününü kazanan Jean Anouilh, İkinci Dünya Savaşından sonra bütün dünyada oyunları en çok oynanan yazarlardan biri oldu. Aslında da verimli bir yazar olan Anouilh, savaştan sonraki yıllarda bol bol yazdı. 1932'de sahneye çıkan ilk oyunu *Hermine*'denberi kırk yıldır yazıyor. Yurdumuzda Anouilh'un ilk oynanan oyunu *Antigone* oldu (1949). Orhan Veli'nin çevirisiyle tanınan bu oyun, o gün için, bir yenilikti. Aradan geçen yıllar Anouilh'u biraz yıpranmış, eskimiş, ya da alışılmış kıldı. Ancak bugün Devlet Tiyatrosu'nun oyun dağarcığında yer alan *Becket* bir özellik taşıyor. Fransa'da ilk kez 1959 yılında oynanan *Becket*'in, özünden gelme bir tazeliği var. Aslında bütün evrensel, insancıl oyunların değişmez, ortak özelliği bu: ne denli tarihsel gözüklürse gözüksünler, zaman zaman, günlük olaylara çok denk düşerler. Olayları izleyen, ona ayak uyduran sanat eseri değil de, sanat eserine uygun düşen olaylar oluyor. Aslında bu, insanlığın yaradılışındaki değişmezlikten geliyor. Sanatçı onu bir noktada yakalıyor, ölümsüzleştiriyor. Tarihın akışı tekrar aynı noktaya geldiğinde sanat eseriyle tarih çakışıyor, üstüste oturuyor.

İngiltere Kralının sevgili dostu, hovardalık ve av arkadaşı Thomas Becket, önce başbakan, sonra da Canterbury Başpiskoposu olur. Aslında her görevi «en iyi» yapmayı başaran Becket, önce Kralın onurunu, sonra da Krala karşı Tanrının onurunu koruma görevini yüklenir. Bu son görev, onu, dostu

Krala karşı karşıya getirir. İnsancıl ve duygusal yakınlık, siyasal çatışmayı önleyemez. Kişilendirme bakımından birbirine çok karşıt iki oyun kişisi ve son derece dramatik bir çatışma. Anouilh için bulunmaz bir oyun malzemesi.

Devlet yönetiminde insancıl duygular değil, çıkarlar, bir takım güçler ağır basar; bağlılık ve dürüstlükten önce ikiyüzlülük ve küçük hesaplar gelir. İngiltere Sarayında böyle olduğu gibi, Fransa Sarayında da, Vatikan'da da böyledir bu. Sonradan İngiliz Birliğinin kurucusu sayılan Thomas Becket, sevgili Kralıyla çatıştığından, yok ediliyor. Yurt yönetimi oyununun kuralı bu. Kendisinden bekleneni yapmak; ne eksikliğini, ne fazlasını... O noktayı aşar-aşmaz vuruyorlar kişiyi.

En yakın iki dost, bir gecede,

cı niteliği yok. İyi tarihi oyunların çağdaş kostümlerle oynanan birçok oyundan daha çok gündelik ve taze olduğu açık. Anouilh'u sözü uzatmakla, laf cambazlığına kaçmakla suçlayanlara hak verdirten yönleri de var oyunun. Fakat bu kusurlar oyunun temeldeki üstün yönlerini gölgelemiyor. Şüphesiz, Devlet Tiyatrosu'nun oyun dağarcığına yaraşan bir oyun.

Anouilh'un bu kez, uygulama bakımından da büyük şans var: Oyunu sahneye koymak için bir Fransız rejisör getirilmiş. Roland Pietri, oyunun 1959'da Montparnasse-Gaston Baty Tiyatrosundaki ilk oynanışında da Anouilh'la birlikte çalışmış. Doğru bir yorum, başarılı bir reji çalışması. Ancak, bazı budamalarla, üçbuçuk saatlik oyun rahatça kısaltılabilirdi.

Oyunun dekor ve kostümlerini

KRAL VE BECKET : Gökçer ile Ünal'ın başarısı

iki amansız düşman olabiliyor. Kralın, Becket'i Başpiskopos yaptığı gün iki dost, iki düşman oluyor. Kralın onuruyla Tanrının onurunun bağdaşmazlığı bunların temsilcilerini de karşı karşıya getiriyor.

Şanslı bir oyun

Tarihi oyunların, aslında, değişmez bir yönü var. Kostümlerin altındaki görebilen seyirci zaman zaman içinde yüzyılların bir ayırı-

de bir konuk sanatçı çizmiş: Jean-Denis Malclés. Malclés de oyunun ilk oynanışının dekorcusu, burada da aynı başarılı dekorları kullanılıyor.

Oynanışa gelince: başta Cüneyt Gökçer olmak üzere, Devlet Tiyatrosu'nun en seçkin oyuncularından kurulu bir kadronun oynadığı *Becket*, bütünüyle çok başarılı. Her tiyatro severin görmesi gereken oyunlardan.

edebiyat bilgileri

100 soru - 100 cevap

SUNULLAH ARISOY

Gerçek Yayınevi, bir süreden beri önemli bir gereksinmeyi karşılayan bir kitap dizisi yayınlamaya başladı. «100 Soruda» adını taşıyan bu dizide, özellikle ülkemizin temel sorunlarını ele alan, işleyen kitaplar yayınlanıyor. Bu arada edebiyat konularına da yer veriliyor. Dizide bugüne değin yayınlanan kitapların yazarları, kendi alanlarında güvenilir kişiler. Konuları sorulu-cevaplı olarak işlemek, tümünü de 100 soruda bitirmek, dizinin özelliği. Böylece, okurun en ağır, içinden çıkılması en güç sorunları bile rahatlıkla anlaması olanağı sağlanmış oluyor. Ayrıca okur, dilerse, sadece ilgisini çeken sorulardan herhangi birinin cevabını okuyabiliyor. Çünkü, bu dizide yayınlanan kitaplarda işlenen konunun bütünlüğü gözetilirken, her soru da kendi içinde bağımsız olarak işleniyor.

Gerçek Yayınevi, bu diziden, bugüne değin otuzu aşkın kitap yayınladı. Her kitap birbirinden ilginç. Üstelik, bu çabanın, bilim adamlarımızı kendi alanlarında eser vermeye zorlayan bir yanı da var.

«100 Soruda» dizisinden son yayınlanan iki kitaptan biri, Rauf

Mutluay'ın «Edebiyat Bilgileri» adlı eseri.

Mutluay, deneme ve eleştiri türünde kimliğini, kişiliğini belirlemiş, güvenilir, usta yazarlardan biri. Orta kuşağın, gerçekten övüneceği bir yazar. Değer yargılarında, seçimlerinde, konusunu işleyişte haktanırılık, genellikle, önemli bir ölçü oluyor Mutluay için.

Öğretimde «edebiyat» dersleri çoğunlukla bir enezlik içinde geçer. Öğrenci, ne kendi edebiyatını doğru dürüst öğrenebilir, ne de ana dili Türkçeyi. Çünkü okullardaki edebiyat kitapları, edebiyat sevgisini aşılacak nitelikte değildir. Programlar, öğrencinin böyle bir yaklaşımını, sevgisini geliştirecek, oluşturacak nitelikte olmaktan uzaktır. Bir de çoğu edebiyat öğretmenlerimiz edebiyat öğretimi konusunda da, edebiyat bilgileri bakımından da yanlış koşullandırılmışlar, birer «edebiyat memuru» haline getirilmişlerdir. Böyle olunca, edebiyat derslerinden beklenen olumlu, ileriye dönük sonuçlar da alınmamaktadır.

Kitabın Bölümleri

Rauf Mutluay'ın «Edebiyat Bilgileri», çeyrek yüzyıllık bilinçli, atımlı, aydınlık bir edebiyat öğretmenliği deneyiyle, haktanır değerlendirmelerinin, titiz, özenli çalışmasının ürünü olarak elimize geçti. «Edebiyat Bilgileri» yalnız orta veya yüksek öğrenim öğrencilerinin yararlanabileceği bir yardımcı kitap niteliğinde değil; her aydının geniş ölçüde yararlanabileceği, türünde ilk ama gerçekten başarılı, önemli, yerindeliği tartışma götürmez bir eser.

Mutluay, «100 soruda» biçimlendirdiği «Edebiyat Bilgileri»ni altı

Edebiyat Bilgileri, Gerçek Yayınevi, 100 Soruda Dizisi : 29, 1. Baskı, Kapak : Said Maden, 1972; 584 sayfa, 20 lira. Cağaloğlu Yokuşu, Saadet İş Hanı, Kat : 4, İstanbul

bölümde toplamış. Bu bölümler şunlar :

- ▷ 1. Bölüm : Tanımlar-Nitelikler.
- ▷ 2. Bölüm : Anlatım Yolları-Nazım : 1 — Vezinler, 2 — Kafiye, 3 — Nazım Şekilleri : a) Divan Şiiri Nazım Şekilleri, b) Halk Şiiri Nazım Şekilleri, Nesir, Şiir.
- ▷ 3. Bölüm : Anlatımda Etki (Söz ve Anlatım Oyunları), (Söz ve Anlatım Oyunları),
- ▷ 4. Bölüm : Edebiyatta Akımlar,
- ▷ 5. Bölüm : Edebiyatta Türkler,
- ▷ 6. Bölüm : Yazma İlkeleri.

Bölümlerin ana başlıkları bile, eserin kapsamı üzerinde yeterli bilgi verecek nitelikte. Sanatın doğuşundan başlayarak, günümüze değin uzanan bir edebiyat geçmişini bütün boyutlarıyla, 100 soru içinde toplayabilmek, elbette kolay başarılabilecek işlerden değil. Mutluay, her bölümü aynı titizlik ölçülerinde incelemiş, bol örnekler vermiş. Böylece kitap, ayrıca, güvenilir bir «antoloji» niteliği kazanmış.

Soruların konuluğu, her konuyu kapsama, anlatabilme gücünde. Soruların cevapları ise, usta bir yazarın, Türkçeye saygılı, Türkçeyi kullanmasını bilen bir yazarın bütün özelliklerini taşıyor. Alabildiğine rahat anlatımlı, özgün, etkin bir dili var kitabın.

Rauf Mutluay'ın «Edebiyat Bilgileri»ni son yıllarda yazılmış önemli eserlerden biri saymak gerekir,

başarılı solistler

doyumsuz şölen

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının 24 mart cuma gecesi verdiği konser oldukça büyük bir ilgi toplamıştı; çünkü müzikseverler hem genç İngiliz şefi **John Carewe**'yu merak ediyorlardı, hem Poulenc'in Türkiye'de ilk defa çalınacak olan iki piyano konçertosunu. Üstelik bu eserin solistleri pek okadar tanınmış, sık sık konser veren kişiler değildi. Devlet Konservatuarında piyano öğretmeni olan **Selçuk Gündemir** yıllarca önce birkaç defa çalmıştı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla ve bu başarılı konserlerden sonra sahneye bir daha çıkmamıştı. Daha çok çağdaş Türk bestecilerinin eserlerini yorumlamasıyla ilgiyi üzerine çekmiş olan **Kâmuran Gündemir** ise cuma gecesi orkestra eşliğiyle ilk konserini verecekti. Karı-koca olan bu iki piyanistin müzikseverlerin hiç bilmediği bir edebiyatı tanıtmak üzere bir «piyano ikilisi» kurması, sanat çevrelerinde ayrı bir ilginin konusuydu.

Poulenc, beklenenin de, tahmin edilenin de üstünde bir başarıyla çalındı ve cuma gecesi bir bomba gibi patladı. Dinleyiciler hem bu esprili, duygulu, parlak eseri sevimli bulmuşlardı, hem de Gündemir'lerin sağlam beraberliklerine, virtüozitelerine, son derece müzikal yorumlarına hayran kalmışlardı. John Carewe'nun yönetimindeki orkestranın dengeli eşliği de başarıyı perçinleyen etkenlerden biriydi. Her yıl beylik eserlerle önlerinden onlarca piyanistin geçmesinden bıkmış olan ankaralı müzikseverler, değişik bir ikiliden yeni sesler duymanın mutluluğu içindeydiler o gece.

Gündemir'lerin büyük başarısının önümüzdeki mevsimin programlarını da etkileyeceğini, bu piyano ikilisini gelecek yıl da dinleme im-

emekliye ayrılan operacılar

eride bıraktığımız haftanın sadece bir gazetenin sütunlarında yeralan ve sessizce gecip giden bir olayı beni yıllarca öteye, hattâ delikanlılık çağlarıma götürdü. Olay, şudur: Devlet Operasından otuzsekiz sanatçı emekliye ayrılmış ve Opera Genel Müdürünün düzenlediği bir kokteyde Milli Eğitim Bakanı İsmail Arar, bu sanatçılara birer şilt vermiş. Listeye şöyle b'r göz atınca, solocu ya da korocu, pek çok dostun ismine rastladım. Hepsi de Devlet Operasının temelini tırnaklarıyla kazmış, ilk kiremitlerini emeklerinin harcıyla yerleştirmiş, bu uğurda seslerinden, sağlıklarından çok şey vermiş, sanat ömürlerini törpülemiş otuzsekiz öncü. Döşenmiş bir yolda yürümek kolaydır; bu otuzsekiz kişi ise Ankara'nın çorak toprağında bir sonraki kuşağın rahatça gezinebileceği yolları açmışlardır.

Bahçelievler otobüsünde, o gece çıkacağı ilk opera temsilinin heyecanıyla yanakları al al olmuş gençkızı hâlâ unutmam; gece, Halkevinde, Satılmış Nişanlı'daki Marjenka'yı ayrı bir sempatiyle alkışlamıştık; demek ki şimdi Ayhan Aydan da emekliye ayrılmış. Güzel lied gecelerini unutamadığım Refhan Alan, çelik sesli ilk Tosca Semiha Berksoy, üstüne aldığı her rolün altından başarıyla kalkan Necdet Demir (şimdi Biber), yerleri kolay kolay dolmayacak Fikret Kutnay ile Nuri Turkan, yazılarımda sık sık hırpaladığım sevimli «noter» Muzaffer Gürgüneş, her kılığa giren eski dostum Edip Aktugan ve hepsi kendilerini aşmış daha onlarca isimli isimsiz kahraman...

Acaba eski günler, yaşlanmaya başlayınca mı insana erişilmez güzellikteymiş gibi geliyor, yoksa Bizet'ler, Saygun'lar, Menotti'ler, Mozart'lar, R. Strauss'lar geride bıraktığımız yıllarda daha iyi mi temsil edildi? Ne olursa olsun, bizim kuşak, Türkiye için yeni bir sanat dalının mimarlarını unutmayacak ve gençlere iyi bir örnek diye her zaman gösterecek, anlatacaktır. Bu meslekte emekli olmak sanattan değil, memurluktan kopmaktır. Sevgili dostlarıma yeni hayatlarında sağlık ve başarı dilerim.

FARUK GÜVENÇ

kânı bulacağımızı tahmin etmek herhalde bir kehânet sayılmamalıdır.

Aynı gece John Carewe'nun yönettiği Haendel (Concerto Grosso op. 6/5) ile Beethoven (7. senfoni) ne yazık ki Poulenc'in ulaştığı seviyede değildi; her iki eser de nota olmaktan öteye geçemedi ve dinleyicileri etkilemedi. Ama cumartesi günü Haendel'in yerini alan Mozart'ın klarinet konçertosunda, orkestra müzikçilerinden **Aykut Doğansoy** temiz çalışıyla, güzel tonuyla ve sağlam tekniğiyle sanatseverlerin kolay kolay unutamayacağı bir yorum çıkardı.

Bir Çiçek, Bir Böcek

Amerikalı orkestra şefi **José Serebrier** mevsim başında da Ankara'ya gelmiş ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla bir konser vermişti. Genç sanatçının yaptığı sathî müzikle ozaman uyandırdığı hayal kırıklığını 31 mart cuma gecesi konseri iyice perçinledi. Bu defa programda Brahms'ın Trajik

Uvertürü ile Dvorak'ın Dokuzuncu Senfonisi yer almıştı. Her iki eserde de Serebrier notaların arkasına geçemedi, orkestrayı peşinden sürükleyemedi, canlı, heyecanlı ve etkili bir yorum çıkaramadı; ne rubatoları organik, ne anlatımı inandırıcı.

31 mart cuma gecesinin yıldızı **İdil Biret**'ti. Değerli sanatçı (galiba hayatında ilk defa) Chopin'in fa minör piyano konçertosunu çaldı ve ankaralı müzikseverlerin kalbini yeniden fethetti. İdil Biret'in sanat hayatının zirvesinde olduğunu söylemek herhalde abartılmış bir yargı sayılmamalıdır; yalnız Biret gibi büyük müzikçileri her konserlerinde sanat hayatının zirvesinde sanmak da mümkündür. Chopin'in yorumu şiir doluydu; tertemiz bir teknik, son derece renkli bir dokunuş, kâh parlak, kâh duygulu ve ince bir çalış, beklenmedik tutmalar, organik bir rubato dinleyicilerin soluğunu kesti, konseri unutulmaz bir sanat olayı haline getirdi.

bir ustanın dönüşü

Olağanüstü yapıt

Büyük sinemacı **Elia Kazan** birkaç yıl süren ayrılıktan sonra, çapına yaraşır olağanüstü bir yapıtla sinemaya dönüyor. Ünlü yönetmen **Amerika**'da başarı kazanan kendi romanı «**Arrangement**» ı, çok titiz bir çalışmayla perdeye uyarlıyor..

«**Kader Değişmez**» otobiyografik bir film. Daha doğrusu «**America America**»nın devamı. Kazan, «**America America**»da kendi aile büyüğünün, **Anadolu**'dan **Amerika**'ya göçlerini anlatmıştı. (Ne yazık ki bu önemli film sağcı çevrelerin tutumu, yerli - yersiz yapılan suçlamalar sonucunda, sansür tarafından geri çevrildi)

«**Kader Değişmez**» de de göçmen ailenin yeni dünyadaki serüveni anlatılıyor. Modern teknolojik çağın **Amerika**'sı ile **Kazan**'ın kahramanları çatışıyor filmde. Yetenekli sinemacı da yapıtının dramatik dokusunu bu psiko - sosyal çatışma üzerine kuruyor.

«**The Arrangement**» in baş kahramanı **Eddie Andersson**'un (**Kirk Douglas**) çevresi; annesi, babası, amcası hep **Anadolu**'dan **Amerika**'ya göç etmiş kişiler.. **Eddie Andersson**, **Amerika**'da maddi olanaklar yönünden hemen herşeye kavuşmuştur. Zengindir, bir reklâm şirketinin sahibidir, işinde sürekli başarılar kazanmaktadır. Eşi **Florence** (**Deborah Kerr**) ile dışarıdan bakıldığında mutlu görülen bir aile hayatı vardır. Dış görünüşteki bu çekiciliğe rağmen **Eddie**'nin iç dünyası huzursuzdur, patlamanın eşiğindedir... Yaptığı işin niteliklerine uymayacak kadar başkaldırıdır...

KIRK DOUGLAS, DEBORAH KERR : Övgüye değer oyun

Eddie, ağır bir trafik kazası geçirir, tedavisi sırasında geçmişteki olaylar teker teker hafızasında canlanır. ... Ve **Eddie** kendisiyle hesap-

laşmaya başlar. Korkunç hesaplaşma sırasında kahramanımız çevresine savaş açar... **Yeni dünya**'nın insanı değildir o. Yıllarca önce yüklerini getirdiği **Anadolu** soluğunu içinden atamamaktadır halâ...

Kazan çok yoğun senaryosunu olağanüstü sinemasıyla (**Nefis kısa back - flash**'lar, **Eddie**'nin ikinci kişiliğini kamera karşısına getirmek gibi cüretli çıkışlar) görüntülemeyi biliyor. Usta sinemacı, otobiyografik senaryosunu, kendine özgü anlatımıyla perdeye aktarıırken, mesajını iyice belirliyor... Kılı kırk yararcasına titiz bir çalışma gösteren yönetmen; dramatik gerilimi sağlam, tansiyonu yüksek yapıtında oyuncularını da kusursuz biçimde yönetiyor... Başta **Kirk Douglas**, **Faye Dunaway**, **Deborah Kerre** ve **Richard Boone** olmak üzere tüm oyuncular «**Actor's Studio**» stilinde nefis kompozisyonlar çiziyorlar. **Kazan**'ın yoğun, olgun sineması plâstik malzeme açısından da çok zengin. Bir de ünlü kompozitör **Davit Amram**'ın nefis fon müziği var ki, ayrıca kayda değer. **Amram**'ın yer yer **Türk Müziği** motiflerinden esinlenerek bestelediği nefis müzik, filme ayrı bir renk katıyor... **Robert Surtees**'in başarılı renkli çalışmasını kaydettikten sonra, «**Kader Değişmez**» (**The Arrangement**) in bütünüyle yoğun, olgun, olağanüstü bir sinema yapıtı olduğunu özellikle belirtelim... 1964 yılında gördüğümüz «**Aşk Bahçesi**» (**Splendor in the Grass**) den sekiz yıl sonra, hem de böylesine bir **Kazan** filmi izleyebilmek sinemaseverlerimiz için herhalde bir olay...

Elia Kazan

1909 yılında **Kayseri**'de doğdu. **Kazan**, 1911 de ailesiyle birlikte **İstanbul**'dan önce **Berlin**'e oradan **Amerika**'ya göç etti. **Elia Kazan**, **Yale Üniversitesi**nin **Tiyatro Bölümü**nü bitirdikten sonra, sahne amirliğine başladı, bir yandan da tiyatro oyunculuğu yaptı. 1932-40 yıllarında «**Group Theatre**» nin temsillerinde oynadı. 1940 da oyuncu olarak iki film çevirdi. 1944'de yönetmenliğe başladı. 1951 de «**Amerikan Aleyhtarı**» olduğu iddiası ile —**Amerikan Aleyhtar**, **Faaliyetler Komitesi**— tarafından sorguya çekildi, fakat kendisini temize çıkardı. Ünlü tiyatro ve sinema oyuncusu okulu «**Actor's Studio**» nun kurucularındandır. **James Dean**, **Marlon Brando**, **Julie Harris**, **Faye Dunaway** gibi oyuncuları yetiştirmiştir. **Marilyn Monroe**'nun sanatçı kişiliğini ortaya çıkarmıştır.

Hemen her filmi olay olan ve çok az film çeviren büyük sinemacının başlıca film'leri; «**Viva Zapata**», «**Rihtımlar Üzerinde**», «**Cennet Yolu**» (**East of Eden**) «**Baby Doll**», «**America America**» ve «**Arrangement**» dir.

Suç var, suçlu yok...

Minare çalındıktan sonra...

Ortada bir suç varsa, **mutlak bir suçlu da vardır.**» Tanınmış ceza hukukçusu Lombrozo'ya ait bu söz. Ama bunun doğru olduğunu kabul etmek için, hukukçu falan olmağa gerek yok. Mantığı olan birisi aynı şeyleri söylemese bile düşünür.

Ama bizim Futbol Federasyonumuz «**iki kere iki dört**» kadar açık bu gerçeği, 1 Nisanda yayınladığı bir bildiri ile inkâr etti.

Suç olduğunu kabul eden Federasyon, suçlunun olmadığını iddia etti. Açıklamayı önce 1 Nisan şakası zannedenler ölü. Ama değildi. Beden Terbiyesi Ceza Yönetmeliğinin «**Sanıklar** (gerekirse ilk tahkikat telgraf ve telefonla yapılarak) derhal Ceza Heyetine sevk edilirler. Geri kalan tahkikatı ceza kurulları yapar» şeklindeki 79 uncu maddesine rağmen, dosyayı 19 gün işleme koymayan Futbol Federasyonunun gecikmesine önceden hazırlanmayan kılıf sebeb olmuştu.

Deping ile mücadeleye kâğıt üzerinde gayet iyi başlayan teşkilat, Ceza Yönetmeliği'nin 32 ve 68 inci maddelerinde en ufak kaçamağa imkân bırakmayan değişiklikler yapmıştı. 32 inci madde, kontrole gelmemeyi doping yaptırmakla eşit değerde suç sayıyor ve suçlu futbolcuya 1 yıl, idarecisine ebedi, klübüne de 8 maç boykot cezası veriyordu.

68 inci madde ise, 32 deki suç işleyen sporcunun derhal idari tedbir kararı alınarak Ceza Heyetine sevkini emrediyordu.

Düşünülmeyen

Ama, kâğıt üzerindeki bu korkunç maddelerin ilk kurbanının Fenerbahçe olacağı düşünülmemişti. Osman ceza heyetine sevk edilirse,

muhakkak ceza alacaktı. Osman ceza alınca otomatikman Fenerbahçe klübüne de ceza vermek gerekecek, böyle olunca sarı lacivertli takım Türkiye Ligindeki bütün iddiasını kaybederken, Türkiye Kupası'ndan da elenebilecekti. Bu ağırlığı kaldırabileceğine inanan kişi ise, ne Futbol Federasyonunda vardı, ne de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nde.

Futbol Federasyonu yetkilileri 19 gün boyu kara kara düşünüp, bu batakta çıkma yollarını aradılar. Neticede bir bildiri yayımlanarak, olay örtbas edildi. Bildiri, suç kabul ediyor, ancak suçluyu göstermiyordu. Federasyon Osman'ın suçsuzluğuna delil olarak, sakatlandıktan sonra hastahaneye gittiğini tevsik eden raporu kabul etmişti. Oysa hastahaneye gidişi tevsik eden rapor üzerinde tarih var, saat yoktu. Öte yandan maçın ertesi günü yayınlanan hemen bütün gazeteler, maçtan sonra soyunma odasında Osman'la yapılan röportajları yayınlamışlardı.

Federasyon bu kararı ile, başta

ateş olmayan yerde

kim bu gelenler, peki !..

Brezilya'nın Botafogo'sundan sonra Uruguay'ın Nacional'ı gelmişti ya Türkiye'ye... Fenerbahçe ile oynamak için. Maçtan önce Dünya Klüpler Şampiyonu takımın şöhretli oyuncusu Arttime'i Milliyet'e davet etmişler. Milliyet spor servisinde bir köşe vardı. Gazeteyi ziyaret eden meşhurların resimleri asılıdır bu köşede... Arttime'in de resmini çemişler ve

«Seninkini de buraya asacağız» demişler... «Bak işte Stanley Rouss, Heleno Herrera, Jairzinho...»

Laf buraya gelince Arttime basmış kahkahayı... «Eğer bu Jaise» demiş, «ben de hazreti İsayım...»

«Bre aman... Etme» diyecek olmuşlar...

«Bu meşhur Jairzinho diye geldi... Bütün gazeteler onunla röportaj yaptılar. Televizyon filmini çekti.

Hatta onu Meksiko'dan tanıdıklarını iddia eden arkadaşlar «**Bi, zim Jair**» diye yazılar yazdılar...»

Arttime, kahkahadan kırılırken cevap vermiş :

«Brezilya üçüncü liginde de bir Botafogo vardır. Bu da onların Jair'i olabilir.»

Hikâyenin birinci perdesi bu. Şimdi duyduk ki, «Dünya Şampiyonu National» diye gezen takım, Yugoslav ligi onuncusundan 3 gol yemiş.

herkesin gördüğü, kimsenin yazmadığı

İstanbul'da bir tek gazetede o da resim altı olarak çıkmıştı : Maçtan sonra Feriköy kalecisi kendisi-

ni çılğınlar gibi tünele atarken «**Beni koruyun. İmdat... Öldürecekler beni**» diye bağıriyordu.» Feriköy

kalecisi kendisini Adana Demirsportlularına öldüreceğini iddia ediyordu.

O gün bugündür,

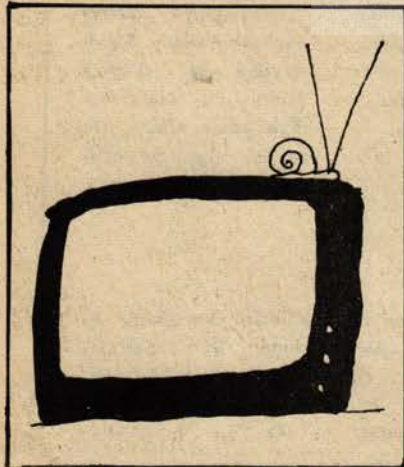
Hüllecı

TV'nin başarısı : tiyatro

Ankara televizyonunda ekrana hergün alaturka çıkarılır ama, çoksesli sanat müziğine (boşluk doldurmak için arada sırada yayınlanan yabancı yapımları filmlerin dışında) ancak iki haftada bir «Stüdyo Konseri» nde yer verilir. Son aylarda bu program da, memleketin isim yapmış sanatçıları dururken, solistik niteliği bulunmayan orkestra çalgıcılarının, abur cubur opera şarkıcılarının hücumuna uğradı ve çekilmez hale geldi. Bir «programcı ilhamı» ile kolaylıkla düzelebilecek olan «Stüdyo Konseri» nin insanı eğlendiren tek yönü, dekorları. 26 mart pazar gecesi James Bond'un tüfek namlusu önünde seyrettiğimiz Yusuf Güler Aksöz hem programıyla, hem başarılı icrasıyla şeytanın ayağını kıran ilk orkestra kemancı-sı oldu.

Zati Sungur'un Kutusu

Yukarıda, Stüdyo Konseri'nin dekorlarını eğlenceli bulduğumuzu söyledik. Bu eğlence her programda devam edince işkence haline geliyor. Televizyon ekranının bu bakımdan zevksizliğin, çirkinliğin sergilediği bir vitrin haline geldiğini söy-

lemek abartma sayılmamalıdır. Hele 28 mart salı gecesi «Bir Solist» programının dekorları bugüne kadar yapılmış bütün dekorların üstüne tüy dikti ve Bn. Mediha Şen, Zati Sungur'un, içinde insan kaybettiği çadırı andıran garip bir perdenin arasından arz-ı endam eyledi.

Eğlencelik Balon

26 mart günü yayınlanan «Pazar Gecesi» programında Arer Tongur Orkestrasını, Elâ Altın'ı, Ayten Alpman'ı ve Kadir Şarman'ı dinledik. Takdimcisiz, fakir, ucuz, şişirme bir programdı bu. Ayrıca biz, programın montaj şeklini de doğru bulmuyoruz; bütün şarkıcılara ikişer parça söyletmişler ama, peşpeşe dinliyorsunuz bu parçaları; ekrana birer şarkıyla önce Altın, sonra Alpman, daha sonra Şarman çıkıyor ve bu dizi bir kere daha geçiyor gözlerinizin önünden. Ayrıca, takdimci kullanılmadığı için sanatçıların ismini resmin üstüne elyazısı ile veriyorlardı ve bu yazı çoğu zaman ekrana sığmıyordu. Bukadar yıl sonra bu teknik hatalar olmamalı.

ismi okuyana bir Anadol

Hüllecı

29 mart perşembe gecesi Reşat Nuri Güntekin'in «Hüllecı» adlı oyununu izledik. Eser hem iyi oynandı, hem ekrana iyi kondu, hem de teknik yönden bir başarıydı. Zaten bugüne kadar Televizyonun en çok ilgi toplayan, en kaliteli yayınlarının başında tiyatro geliyor. Ama ne yazık ki iyi programlara susamış seyircilere televizyon oyunlarını damlalıklıkla veriyorlar. Belki de Nuh zamanından kalma, sağı solu budanarak kuşa döndürülmüş soluk filmleri geçmek daha zahmetsiz, daha ucuz olduğu için.

ŞU BİZİM TELEVİZYON...

Atatürk'ün çok anlamlı, çok düşündürücü bir sözü vardır: «Biz bize benzeriz.» Bu özdeyişin bende yaptığı çağrışımla günlerden beri şu bizim Televizyonun neye benzediğini düşünüyorum da cevabım bulamıyorum.

Televizyon, Türkiye için yeni birşey; elbet de tekniğini, işletmeciliğini, ana çizgileriyle program yapılarını bu işte ilerlemiş ülkelerden alacağız, kalıpların içini ulusal özelliklerimize, ihtiyaçlarımıza göre dolduracağız. Eğer uluslar, şehirlerini aydınlatmak için kendi içlerinden bir Edison'un çıkmasını bekleselerdi, bugün dünyanın büyük kısmı hâlâ gaz lâmbası kullanıyor olurdu. Zaten biz de öyle yaptık ve bu etkili eğitim, propaganda, eğlence aracının antenlerini yabancılarla kurdurtuk; ama televizyon demek sadece stüdyo ve anten demek değildir. Bu köşede zaman zaman, bir seyirci gözüyle, Televizyonumuzun iyi ve kötü yönlerine değineceğiz, programcıların, işletmecilerin yüzlerine, kusurlarını görüp de düzeltsinler diye bir «dev aynası» tutacağız.

Biz, dergiyi çıkarırken, okuyucularımıza hizmet olsun diye, haftalık Televizyon programını da yayınlamayı düşünmüştük; ama gördük ki, Televizyon yöneticilerinden onbeş gün sonrasının ayrıntılı programını alabilmeyi ummak, bir gazetenin yıldırım servisine zürüdüanka kuşunun tüyünü ismarlamaktan daha büyük bir hayal. Gerçekten, Televizyon yöneticileri arasında yedi gün sonra yayınlanacak şeyleri ne bilen var, ne de tahmin edebilen. Onun için günlük gazetelerde çıkan programlar bile sıhhatli değil, hanı neredeyse 1 nisan şakası.

*

kılıktan kılığa

Bir «ifşaat» kahramanı

17 Temmuz 1966 günlü Cumhuriyet Gazetesinde şöyle bir başlık vardı : «Ben Bir Nurcu İdim». Hatırlanacağı gibi, bu başlıktaki yazı dizisi gazetenin birinci sayfasında dört gün süreyle duyurulduktan sonra 17 Temmuz 1966'da yayımlanmağa başlanmıştır.

Yazıda, AP'nin nurcularla işbirliği, nurcu liderlerin kimler olduğu, dinin siyasete nasıl alet edildiği, Atatürk devrimlerine nasıl sövüldüğü, rejim aleyhine çalışmalar, Türkiye'ye yayılan Nur medreseleri, nurcuların «tanışma» usulleri, Diyanet İşleri ve nurcular, 25 milyon liranın nur teşkilâtına nereden sağlandığı günlerce anlatılmıştı.

Şöyle diyordu tefrikanın yazarı: «Erzincan'ın 'Cimin' bucağından iki minibüs kalkar, içinde yirmi kişi vardır. Hepsinin başlarında nurculuğun sembolü olan beyaz takkeler. Yanlarında külliyetli miktarda 'Risale-i Nur' vardır. Camide yapılacak konuşmaların iyi duyulması için AP'ye ait amplifikatör kullanılmaktadır. «Misket» adı verilen hacıyağı kokusu, minibüslerin içini sarıdır. Minibüs yolcularının gömleklerinin yakaları 'usülünce' iliklenmiştir. Kırk yaşım geçmiş olanlar 'Sünnet-i Seniyye' uyararak sakal bırakmışlardır.»

YAZARIN KİMLİĞİ

Bu yazı dizisini hazırlayan kişi, 1939'da Ödemiş'in Kaymakçı bucağında doğmuştur. 1959'da Ödemiş Erkek Sanat Enstitüsünü bitirmiş, Ankara Ordu Donatım Astsubay Okuluna girmiştir. 14 Ekim 1961'de Astsubay çavuş rütbesiyle ordu safalarına katılmıştır. 14 Ocak 1964'te Erzincan Askeri Hastahanesinden verilen bir raporla, «Paranoid Reaksiyon (folie İmpose)» teşhisi ile emekliye sevk edilmiştir. Daha sonra Diyanet İşleri Başkanlığı Evrak ve

İdari İşler memurluğuna atanmıştır. 1966 yılı Martında, «nurculuğa karşı hareketlerinden dolayı» görevinden çıkarılmıştır.

Cumhuriyet Gazetesinde tefrika edilen yazısında yazar, toplantılarını Erzincan AP İl Başkanı İ. E.'nin evinde yaptıklarını, Atatürk'e bol bol küfrettiklerini, minarelere AP'nin hoparlörlerini taktıklarını, Atatürk'ü Deccal olarak ilân ettiklerini, Said-i Nursi'nin «Mehdi», Adnan Menderes'in ise «İslâm kahramanı» olduğunu inandıklarını uzun uzun anlatmaktadır.

Ancak, «nurculuğun dışarıdan yönetildiğini» öğrendikten sonra «tövbe» ve «ıslah-ı nefis» eyliyerek on bir yıllık nurculuğundan kurtulmuştur.

12 Mart 1972 günlü Son Havadis Gazetesinde bir tefrika. Başlık: «Ben Bir Komünist İdim».

Tefrikanın yazarı, kendi ifadesine göre, 1968 yılında işçi olarak Almanya'ya gitmiştir. «Hayatını emeğiyle kazanan bir kimse oldu-

ğu için», daha önce kulaktan dolma bildiği sosyalizm, komünizm, leninizm ve saire hakkında «esaslı» bilgiler edinmeğe; leninizme, komünizme ait ne kadar kitap varsa hemen hepsini bulup okumağa başlamıştır. Bremen'de «içi içine sığmayan» yazar, başlamıştır, komünizmi Türk işçileri arasında yaymağa.

Ancak 1970 yılında, tesadüfen (yani radyoyu karıştırırken), kısa dalga üzerinden yayın yapan Budapeşte radyosundan bir yarışma ilanı duymuştur. Yarışmanın konusu şudur : «Amerika'nın Vietnam'da harcadığı paralar sizin olsa ne yaparsınız?» «Ben Bir Komünist İdim» tefrikasının yazarı, «yarışmayı kazanacağından emin», cevabını hemen «5 sayfa halinde» yazıp göndermiştir : «Amerika'nın Vietnam'da harcadığı paralar benim olsa, ülkemdeki sosyalist dâvanın tahakkuku için mücadele ederim.»

Bu cevabı ile yarışmayı kazanmış ve Budapeşte rayosu aracılığıyla Macaristan'a çağırılmıştır.

Macaristan'da her aileye bir oda, parti yöneticilerine ise birer Mercedes düştüğünü gören dikkatli tefrika yazarı, komünizmden bir anda nefret etmiştir. Macaristan'da bir süre kaldıktan sonra komünistlikten iyice vazgeçmiş ve oturmuş «Ben Bir Komünist İdim» tefrikasını kaleme almıştır. Şimdi sıra, bu bomba eseri uygun bir gazeteye vermektir. Acaba hangisine? Her tefrikanın bir gazetesi vardır. Bunu da Son Havadis'e vermelidir. Öyle yapmıştır.

Ancak...

Şu rastlantıya bakınız ki, gerek Cumhuriyet Gazetesindeki «Ben Bir Nurcu İdim» tefrikasını, gerekse Son Havadis'teki «Ben Bir Komünist İdim» tefrikasını yazan kişi, aynı kişidir. Adı da : Ali Aydın Yavuzer.

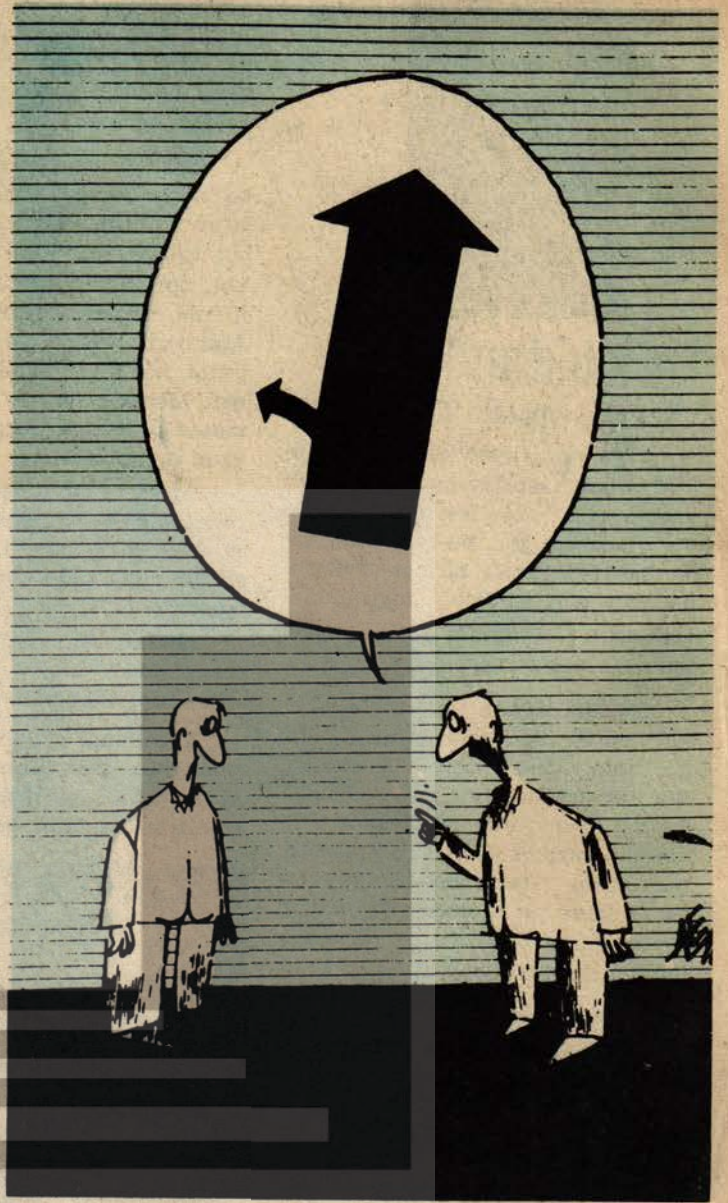
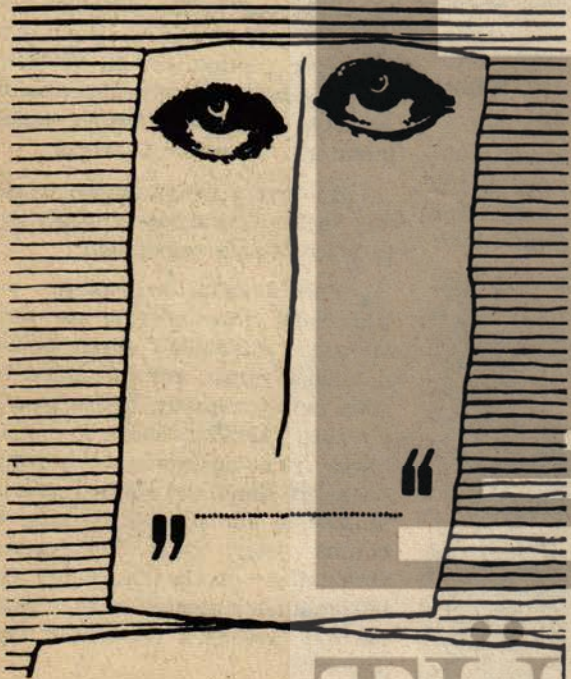

CUMHURİYET'TE ALİ AYDIN YAVUZER
Eski Nurcu

SON HAVADIS'TE ALİ AYDIN YAVUZER : Eski komünist

insan ve
dünyası

TUŞTAV

